Государственная БИБЛИОТЕКА СССР им. В. И. Ленина

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадуві 1923 шера дена

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советеи Министрий Советеи орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 19 (2871). | Ера, 13 февраль, 1964 шу. | Мах 2 кап.

ШИН БЕТТА ПЛАН ТІЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Грозненски мехкдаьтта чаккхдоаккхача завода технологаша семилетка ялхлагІча шера план хане хьалха кхоачашъяра. ДІадоладаь дика гІулакх хьал а лаьца кьинаре къахьегаш я Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача установкай коллективаш. Шера план хана дукха хьалха кхоачашъяра шерра социалистически ях йоаржаьй установкай коллективаша. Царна юкъе хьалхара моттиг яьккхарех цаІ я нов. Чиркова кулгалду коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаю № 43-5 йолча установка коллектив. Январь бетта план хана хьалха кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш тІайийцадар установка болхлоша. Цар дош денадар бетта план 103 процент кхоачаш а еш тригидрат-алюмини 5 процент, конденсатори химически хийн 1,5 процент, турбинни даьтта 10 проценти ямнак 5 проценти кходе. Уж декхараш хана дукха хьалха кхоачаш а деш январь бетта план 120 процент кхоачашйир, планал совгІа арахийца продукци итташ эзараш сомаш мах болаш я, иштта дукха ахча кходаьд установка коллективо электроэнерги, пар, реагенташ кхоярах.

— КПСС ЦК февральски Пленум хьаеллача ден сийна къахьегама доккха совгІат кийчдир тха коллективо,—йоах установка начальника нов. Чиркова. Укх шера хьалхарча шин бетта валови продукци арахецаре плана кхоачашъяьй оаха, — йоах цо. ДІахо йолча хана кхы тІа а къахьегама темпаш лакхъеш къахьега дош денийд установка технологаша. Цу даькъе шоай хьинар совдоахаш къахьегаш ба операторaш ии. Самов, Латаев, вокхагІа вола оператор нов. Морохотов, иштта кхыбараш а.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1964 шера 11 феврале шийболх дІахо бир КПСС Центральни Комитета Пленумо.

«Юртбоахама продукци сихагІа алсамъяккхар духьа удобренеех шерра пайда эцара, хийдехкара гІулакх дегІадоаладара, комплексни механизаци яра, Іилманна карагІдаьннараши хьалха латта опыти юкъеккахьара ларда тІа юртбоахама производствана интенсификаци яра хьакъехьарча» дешах Іуйрийнарча заседание содокладаш йир: Украински ССР юрта боахама министра нов. М. С. Спивака, Белорусски ССР юрта боахама министра нов. С. Г. Скоропанова, Казахски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Б. Н. Дворецке, Узбекски ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Х. А. Иргашева, Таджикски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Х. Н. Мирзоинца, Грузински ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. З. В. Гелдиашвиле.

Сайрийнарча заседание содокладаш йир: Азербайджански ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. А. К. Оруджева, Молдавски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. М. И. Сидорова, Киргизски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. П. Г. Якимука.

* * *

1964-ча шера 12-ча февpале дІахо шийболх беш хилар КПСС Центральни Комитета Пленум.

Іуйрийнарча заседание «Юртбоахама продукци сихагІа алсамъяккхар духьа удобренеех шерра пайда эцара, хийдехкара гІулакх дегІадоаладара, комплексни механизаци яра, Іилманна карагІдаьннараши хьалха латта опыти юкъеккахьара ларда тІа юртбоахама производствана интенсификаци яра хьакъехьа» яхача дешах содокладаш йир: Литовски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. М. Ю. Григалюнаса, Латвийски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. В. Г. Строганова, Туркменски ССР юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Р. А. Чарнева, Эстонски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Э. Г. Тынуриста, Армянски ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра нов. Г. С. Петросяна.

Пленуме юкъа йолаелар доклади содокладаши. Преншех къамаьлаш дир новкъосташа: М. А. Ольшанске (В. И. Ленина цІерахча юртбоахама Іилмай Ерригсоюзни Академе президента), А. И. Бараева (Ялатий боахама Ерригсоюзни Іилма-тохкама института директора, Целинни край), М. Е. Мацепуро (СССР Іаьржа доацача лаьттай зона юрта боахама механизаци электрификаци яра Центральни Іилма-тохкама института директора).

КПСС ЦК Пленум шийболх дІахо хьош я.

ДЕПУТАТ, хьа декхар

Коммунизм хьалъеш боллача вай мехка дерриге политически Іаьлам халкъа бе доалл, къахьегамхой ба дерригача рузкъан дай, шоаш хьакхолл цар шоай ираз.

Парте халкъа хьалхашка уттадеча, халкъа вахар тоадара хьакъехьарча доккхийча декхараша дІадех Советашкара, хІара депутататгара цар шоай болх овлцы тІара тоабар, городий а юртий а къахьегамхой вахаре Советий лоархІам лакхбар. Кхы а дикагІа хьажа еза Советаш бахача наха ашарашка, цар культурно-бытови гІулакхаш тоадара дикагІа оарцагІйоала еза, торговлех общественни кхачени предприятешта деш доле кулгал тоаде деза, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагІбаха беза.

Советаш хоржача хана харжархоша тийина наказаш кхоачашдара тІаберзабаь лелабу Советашеи цар депутаташеи шоай болх.

ТІеххьара хоржамаш долаш алхха Грозненски городской Совета депутаташта деннадар харжархоша города вахар а цун боахама дерриге доакъош а тоадара хьакъехьара лоархІаме дешаш дувцаш доле 269 наказ.

Къахьегамхой депутатий городской Совето шийбалха плана юкъедихьар шийхаржархой наказаш. Город товярах, из хозъярах, наькъаш дахкарах, кхыча гІулакхех долча наказашта юкъе хиина дукха предложенеш хІанзле кхоачашъяьй депутаташа.

Харжархоша шийне тІадилла декхар кхоачашдара чІоаггІа оарцагІвоалаш ва, масала, й хоржама округера депутат А. Э. Кеворков. Трестовски улица тоа а а № 11 йолча автобусо бокъонца болх бедга вІаштІехьа а даккха ьыиа яр цунна деина наказаш. Уж шаккха а гІулакх даь даьнад.

Харжархой наказаш дика кхоачашду № 112 йолча хоржама округа депутата Б. Д. Александрова № 127 йолча хоржама округа депутата Н. А. Осипъяица, кхыбараша. Уж каст-каста хул шоай харжархой болча, царна эшар фуд хьож, лотиъамаш къестаду цар культурно-бытови хьалаш тоадара хьинаре оарцагІбоал.

Дика кхоачашду шийдепутатски декхараш Наьсарен райсовета депутата, АМОС начальника Тариев Хьусейна. Хьинаре къахьег цо поселок хозъяра, коашка а наькъ йистошка а гаьнаш йогІара нах оарцагІбоах, кхы гІулакхаш ду. ЧІоагІа новкъостал ду цо района а юрта а Советашта бахача нахагара шура, дулх, фуаш, кхыйола юртбоахама продукташ эцара.

Дукха ба вайцига шоай депутатски декхараш хьонкхаме кхоачашдеш бола депутаташ. Цхьабакъда, моттигашкарча Советий берриге депутаташ бац шоай декхараш кхоачашдара бокъонца оарцагІа боалаш а царна къалхашкара шоай бехктохкам кхетабеш а. Харжархоша шоашта тІадехка гІулакхаш дицденнад, масала, Грозненски горсовета № 26 йолча хоржама округерча депутата нов. Кумашкинайна. Цун округе хІанз а кхоачашдаьлац атта чаихдаха йиш йолаш доле гІулакхаш. Харжархошта хьалхашкара шоай бехктокхам иштта мара лоархІаш бац № 43 йолча округера депутат А. А. Носсотова, № 46 йолча округера А. К. Валюкова, кхыбараш.

Цхьаболча депутаташа болх ледара бара бехке я городий, районий, юртий Советий исполкомаш. Цар декхар да халкъо хоржача наха шоай декхараш кхоачаш мишта ду хьажа, харжархой наказаш кхоачашдара уж оарцагІбаха. Хан-ханнахьа харжархой болча ахар, Совета балхах лаьца царна хьалхашка отчеташ яр. Харжархой наказаш кхоачашдар хІара денна лелале дезаш гІулакх хилар депутаташа кхетадергдолаш вІаштІехьдаккха деза Советаша.

Грозненски городской а цхьайолча кхыча Советашка а дика балхаш ду депутатски советаша. Хан-ханнахьа вІашагІа а бетталуш цига шоаш баьча балха итогаш ю депутаташа, планаш юц, депутаташта заданеш тел цар уж кхоачаш мишта ю хьеж. Из дика гІулакх республике массанахьа а дІадаьржача бакъахьа долаш а пайдане а да.

Шийокруге бахача наха эшар фуд хьежа да Іеш шийхаржархоша къа мишта хьег, коммунизм хьалъеча цар малагІа дакъа лоац хоуш хила веза депутат.

Организаторски болх тоабе декхарийла я моттигашкара Советаш. Долче, боахама бокъонца довл де, мехка дукхагІа промышленни товараш, юртбоахама продукташ илара шоай еррига торонех бизза пайда эца нах Іомабе беза цар.

Моттигашкарча Советий, цар депутатий декхар да кердадар, бакъахьера инициатива хьаллацар, социалистически ях шерагІа йоаржапра новкъостал де, къахьегамхошта коммунистически кхетам балар.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенешка хьежжа сиха дегІаш езаш а вай республике химически промышленность, шерра химизаци е еза юрта боахама, нийса пайда эца беза минеральни удобренеех.

Цу тайпара лоархІамерча гІулакхашта юстара латта йиш яц моттигашкара Советаш а цар депутаташ а. Цар декхар да химически объекташ сихах хьаяра, болх беш йолча предприятеи болх тоабара, минеральни удобренеи хІара килограммах бокъонца пайда эцара оарцагІбоала. Доккха да хІанз депутаташта хьалхашка латта декхараш. Керттердар да хІара деина харжархоща бувзам лоаттабар, коммунизм хьалъяра къахьегамхой оарцагІбахар. Из гІулакх дик далийта йиш яц депутата.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМ

МОСКВА, 11 февраль. (ТАСС). Тахан Пленума Іуйрийнарча заседание дІахо еш хилар содокладаш, уж йир боюзни республикай викалаша — юрта боахама министраша а юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министраша.

Цу содокладашка ладувгІаш, физически хоалуш ба юрта боахама интенсификаци яра тІехьа СССР вежарашка долча дерригача халкъаша чІоагІа лоаттабу къовсам, содокладаш тІа эггара хьалха юкъ эггара керттерчох — ерригача юртбоахама производства ларда йола ялат чІоагІагІа хьувкъадарахи валовой лаьрхІа дукхагІа даккхарахи еш йола йоакхо.

Селхан РСФСР юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра Л. И. Максимова хоам баьча тайпара, Российски федераце оттадаь декхар да хьатІадоагІача ворхІ шера лоархІаш валовой лаьрхІа 8,6—9 миллиард пуьтага кхоачаш ялат даккхар. Хоаш мадий берригача мехко шийдерригача исторе чухь цкъа 1962 шера мара 9 миллиард пуьт ялат даькхха ца хилар.

Иштал дукха ялат даккха лаьрхІад РСФСР-е шерра химически удобренеш юкъейоалаяра, хийдехка лаьтташ дукхагІа хилийтара, производствана комплексни механизаци яра, лаьтта леладара культура берриге боарам лакхбара ларда тІа хьувкъам лакхбарца. Масала, Къилбаседа Кавказа тІоадал латтача районашка гектара тІара 40—50 центнер аргІоалаш ялат хьувкъаде лерхІ.

Российски Федераце дукха хІаме ду укх шера 5,7—5,9 миллиард пуьт йоаккаргІоалаш ялат даккха. Цо йиш хулийттаргья паччахьалкхенга 2341—2500 миллион пуьт ялат дохка. Иштал дукха ялат паччахьалкхен амбаршка дІаоттадаьдац РСФСР-о цІаккха а.

Сен чотах кхоачаьде лаьрхІад иштта дола декхар, кагахьа санна Федераце ялат дувш дола лаьтта 1963 шера хиннер мара хург ца хилча?

ТІаккхеташ дола 300 миллион пуьт ялат даккха лаьрхІад ялат дувча лаьтта минеральни удобренеш яхкарда: совхкарчул 7 миллион гектар дукхагІа гурахьа дув ялат дІадийка тІаккхетача хьувкъамца. ХІаьта ловш мадий, мехка къулбехьенин Іаьржача лаьтта центральни зонаи районашка бІаьсти дувчул гурахьа дув ялат дикагІа хьувкъаш хилар. Цул совгІа, укх шера хІама ца хиннаш 200 эзар гектар дукхагІа дІадуврга хийдехкача лаьттaшка дув ялат. Цхьабакъда хийдехкача лаьттaшка ялат даккхара керттера кхоачам ба хьувкъам лакхбелга.

Федераце ялат дІадув лаьтташ Іалашде лерхІ эггара тІех хьувкъача культурашца хІара зона хаьлда йолча башхалоний лоархІам а беш.

Партийни, советски, юртбоахама органий къаьстта йоакхо ше йолаш бус юрта боахам Украине я. Шийсодоклада тІа Украински ССР юрта боахама министра М. С. Спивака, аьлар, укх шера Украине ши миллион гектар дукхагІа дІадуврга ялат. Цхьабакъда валовой лаьрхІа ялат керттерча даькъе дукхагІа доаккхаргда хьувкъам лакхбара чотах. Укх шера 2,5 миллиард пуьтал кІезигагІа доацаш ялат даккхара республика хІара колхозеи совхозеи гурахьа дІадийнача ялата, органически удобренеш Іоаяра а яхкара а, дІаде дика фу кийчдара, и. кх. лаьрхІа дола гІулакхаш уттта а ду, кхоачаш а ду. Хьувкъам лакхбара даькъе боккха лоархІам бу дІадувча фуй дикагІа дола тайпаш, къаьстта аьлча, гибридни тайпаш производствана шерра юкъе доаладара.

Украина къулбехьа хийдехкача лаьттaшка дукхагІа дІадувргда гурахьа дув кІай хьажкІаш. 100 эзар гектара тІа дуга дІадуврга.

Мехка ялат даккхара дакъе кхоалагІа моттиг лоац Казахстано. Республика министрий совета председатела хьалхара заместитель а юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министр а волча Б. Н. Дворецке йоах, Казахстана целинни лаьттaш хІанзехьа а паччахьалкхена денна ши миллиард пуьтал совгІа ялат, дукха дулх, шура, паччахьалкхено шоашка дІадохийта рузкъа дизза юхаметта а оттадеш.

Цхьабакъда, юртбоахама продукташ йоахаш, къаьстта ялат доаккхаш, баькха боарам хІана ба республика йоккхийча торонаш маьрра бац. ХІара шера миллиард пуьт совгІа мехка ялат дала могаргда Казахстана.

Укх тІеххьарча шерашка Казахстане керттера терко ю культураш дІаюв лаьтта дукхагІа шердара. ХІанз ше мадарра хьаэттад лаьтта леладара культура лакхъяра декхар. Къаьстта аьлча, боккхача боарамах юкъе доаладеш да лаьттана безотвальни обработка елга, цо новкъостал ду лаьтта тІоадал Іоакра, дикка лохъю миха ерози.

Ялатийн технически культураш йоахилга алсамдаккхара лоархІаме резерв я Казахстане хийдехка лаьттaш совдоахилга. Хийдехка лаьттaш 2,5 миллион гектарага дІакхоачадара мел эшар долаш да республике.

Дукха ялат даккхара лоаттабеча къовсаме Казахстана къахьегамхоша шоашта хьалхашка оттаду декхар да паччахьалкхена 925 миллион пуьт ялат лулга.

Юрта боахама интенсификаци елга Іалаьмате дукха хІама чулоацаш декхар да. Цудухьа кхьеттеа дукхаьл цІераш яха а хала да союзни республикай яхилаша, иштта хьоахадаь а решта хьоахадаь а. шоай содокладашка хьоахадаьча дерригача дешай.

Белорусски ССР юрта боахама министра С. Г. Скоропанова а иштта кхы дукххаьеша а дийцар удобренеех нийса пайда эцилга.

Масала, Белорусе колхозеии совхозеии 80 процентагІа Іилмахой новкъосталца оттадаь почвении карташ, картограммаш я, цар хьахьокх лаьттаца мел а малагІа а кхачам хІамаш я, на мел мистая йолаш да, лаьттанцара балхаш Іилман ларда тІа вІаштІехьдахара эша кхи хІамаш. Республика колхозашкеи совхозашкеи массанахьа а вІаштІехьдаьккхад агрохимеи почвоведенеи керттера дешаш Іомаделга.

Дукххача содокладашка чІоагІа терко тІайоххийташ дийнар ирригаце дешаш. Из дош дар Узбекистана Министрий Совета председатела заместителе, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра Х. А. Иргашева яьча содокладе дийна керттердар а.

Шерра химически удобренеш юкъе а йоалаеш лелаеча хийдехнача лаьттай торонаш Іалаьмате йоккхий хилар Хорезмски областа масалца хьахьекхар нов. Иргашева. ДІадахача шера мехка эггара дукхагІа боамби баьккхар цига — юкъера, лаьрхІача хІара гектара тІара 31 центнер.

Хийдехка лаьттaш шердаре даькъе дукха балхаш ду хІанз Узбекистане. Боаккхаш бола боамби алсамбаккхарца цхьанна цхьаькха декхар а хьалхашка оттаду республике — чудахьаш дола ялат, къаьстта а дуга, сиха алсамдоаккхилга.

Тахан КПСС ЦК Пленуме [illegible] содокладаш йир Таджикски ССР Министрий Совета председатела хьалхарача заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра Х. Н. Мирзоинца, Грузински ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра З. В. Гелдиашвиле, Азербайджански ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра А. К. Оруджева, Молдавски ССР Министрий Совета председатела заместителя, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра М. И. Сидорова, Киргизски ССР Министрий Совета председатела, юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министра П. Г. Якимука.

МОСКВА. 10-ча февpале Москве хьайийлар КПСС Центральни Комитета аргІанара Пленум. СУРТА ТІА: заседане зале.
С. Преображенски, А. Стужинен сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК Пленума сийна

АЙДЕННАЧА ХЬИНАРЦА

Вашта-дикача къахьегама толамашца вай парте ЦК Пленума накъа баьккхар Сунженски производственни управлене «Победа» яхача колхоза хьайбаш лелалераш. Доахнига хьожаршей доьркашей кІезига къахьийгадац деттача доахана продуктивность лакхъяр духьа. Боккха пайда баьнар доахана гІулакх дика дарах, уж дика кхабарах, ерригa зооветеринари бокъонаш нийса кхоачашъярах. Шура дикка тІаккхийттай.

— Январь бетта, — йоах ферма заведующа Андрей Петрович Буткова, — хІара кхоабча Іатта лоархІаш 172 килограмм шура яьккхай оаха. Советка цу хана яьккхачул 23 килограмм дукхагІа хул из.

Къаьстта а доккхий толамаш даьхар доярка Надежда Яковлевна Морозовас. Цо леладеча доахах хІара Іатта лоархІаш январь бетта 220 килограмм шура яьккхар цо.

— Из да КПСС ЦК Пленума аз сайгара луш дола совгІат, — йоах Надежда Яковлевнас.

П. КИРИЕНКО.

Тха совгІат

КПСС ЦК февральски Пленума сийна январь бетта валови продукци арахецара план 101,2 процент кхоачаш а аь Грозненски Центральни ремонтно-механически завода коллективо февраль бетта дІадахача 10 дийнахьа планал совгІа итташ бІаьш сома маьха продукци арахийцай.

Пленума сийна завода яьржача юкъе хьалха латт нов. Антонова кулгалдеча № 2 йолча цеха белхой. Февраль бетта 10 дийнахьа планал совгІа 600 сома продукци арахийцай цар. Пленума дола тха совгІат да из, йоах цеха коллективо. Уж толамаш доахача белгалбаьнна дика къахьегаш ба токараш: ии. Рублев, Буянов, Трофимов, вулканизатор Лямина. Сменни заданеш 140—150 процент кхоачашъю цар.

Т. МАГОМЕДОВ.

Совдоах къахьегама толамаш

Шерра социалистически ях а йоаржаь хьинаре къахьегаш КПСС ЦК февральски Пленума накъа енача моттигерча промышленноста химзавода коллективо 110,6 процент кхоачашйир январь бетта валови продукци арахецара план. Цунца цхьана цу коллективо къахьегама овсарле 7,5 процент лакхъяьй, дукххача маьха электроэнерги, кхыйола материалаш кхояьй.

Яхье хьалхара моттиг яьккхар январь бетта план 119 процент кхоачашъяьча нов. Акимова кулгалдеча стеклотарни цеха къахьегамхоша.

Къаьстта дика къахьегаш ба тайп-тайпара балхаш ду Мусхаджиева Кхокха, Вахаева Туту, оператор Шкадина Люба, кхыбараш.

Шоай темпаш кхы лох ца йолийташ хьабоагІа завода белхой.

М. ТУМГАЕВ.

БУРУВ ТОХАЧАРА ТӀЕХЬАДУСИЛГА ДӀАДАККХА

КПСС ЦК декабрьски Пленума химически промышленность сиха дегӀайоалаярах аь решенеш кхоачашъяра, берриге советски нах а санна, хьинар тӀадахийта къахьегаш ба «Грознефта» объединене бурув деттараш.

ДӀадаха шу къаьстта хала шу дар бурув деттача болхлошта. Метр бурув тохарга дӀадодача мехала нормаш харцахьа уггаярах материально-технически снабжене кхоачамбоацарех хьаьхина халонаш эша а еш, бурув тохача конторай «Грознефтеразведка» яхача трестеи коллективаша дикка хӀама карагӀдоалаю болх бир.

Ӏалаьмате дика котало яьккхай Октябрьски революци хиначул тӀехьагӀа 46 шу даьнна ха тӀакхоачаш шера йоагӀа плана кхоачашъяьчен планал совгӀа 7634 метр бурув техачен Карабулакерча бурув тохара контора болхлой коллектив. Мастераша новкъосташа Малецкея Поповеи хьалхле лелаеча бурув деттача № 1 йолча бригадо, «Грознефтеразведка» треста, ГрозНИИ инженерашца бувзам а лоаттабеш скважин кӀоаргагӀа яккхара Ерригсоюзни рекорд оттийир. 5500 метр кӀоаргӀа бурув техар цо.

Керда шу тӀаккхоачаш «Старогрознефта» бурув тохача конторе № 641 бригадо бурув техача иша бола мехкдаьтта кӀедж техар. Новкъостий мастераш Бородацкийи Афанасенкои керте леттача бурув деттача бригадаша геологически халача хьалашка шоашта боагӀача боарамаа тӀех шера 7000 метр совгӀа бурув техад. Иштта бурув техадаш «Грознефта» бурув деттача бригадех цхьанне а.

Бурув деттача конторай хӀаране а ба хьалха латта бурув детта болхлой, коллективаш. Массанена бовз бурув детта мастераш «Октябрьнефта» бурув деттача конторера Ю. С. Ерощенко, Ю. П. Просецкий, «Старогрознефта» — С. М. Синицов, Зарянский, «Малгобекнефта» Х. А. Хамурзиев, Г. Ф. Панков, С. Х. Цолаев, «Гудермеснефта» — А. Хунцев, «Грознефтеразведка» треста — И. А. Сидорин, З. Бисаев, В. В. Фиоктестов. Цар бригадаша толамца кхоачашйоаьд шоашта хьалхашка лаьтта декхараш.

Цхьабакъда, бурув деттача конторай коллективашта юкъе хӀанз а кӀоагӀа кӀезига я хьалха латта бригадаш. Ерриге хьанйоача бурув тохара план кхоачашъянзар, тоха доагӀача бурох 17 эзар метр совгӀа тӀаднсар.

Из да бурув тохара балха тӀа цӀенхаштара кхоачамбоацараш хилар, аварейш хилар. 1963 шера 113 авари хилар. Уж дӀайоахаш 29938 сахьат дӀадахар. Из ха бурув тохарга дӀайхийта хиннаяларе, 12 эзар метр бурув теха хургдар.

Бакъда, Грознерча хьалашка бурув тоха хала да. ХӀаьта а боарамах доагӀа бурув ца тохара бахьан дац из. Иштача хьалашка а кӀоарга бурув детт вай болхлоша. Хьалаш хала хиларах хиннаяцар 37 авари, уж хинзар бурув деттача болхлошеи цар кулгалхошеи шоай болх лерттӀа ца барах.

Бурув деттача Карабулакски контора керттерча инженера Кулявцева, участка начальника Холева, бурув тохача болхлочув Бедина бехках хилар Ачалкхе № 123 буровой хиина авари. 189 эзар сом зе хилар пачхьалкхенна цунах. ХӀаьта иштта аварейш хиина моттигаш дукха я. Цудухьа укх шера кулгалхоша дукхагӀа терго е еза нахаца беча балха, цар гӀулакхашара а производственни а говзал дисциплинеи лакхъяра. ДукхагӀа а дикагӀа а Ӏомабе беза нах.

Укх шера 196 эзар метр бурув тоха деза, цунах 170 эзар метр тоххама а тохаш. Укх шера МагӀалбикерча, Ӏаьлий-Юртарча дохерча мелах дола мехкдаьтта чел да ха деза. кӀоарга мехкдаьтта доалла вай республикера керда моттигаш, хӀаьта иштта Къилбаседа-ХӀирашкахьарен Кабардино-Балкаререн моттигаш тахка еза.

Из атта задани яц, бакъда наха кхоачашъюлургйоацаш-м яц. Цхьабакъда, Къилбаседа Кавказа совнархоза, Ӏилма-тохкама институтий Ӏилмахой оагӀонгара новкъостал, буровой хьалъе йолаеннача хана дезз аь йисте иллаца, тохкам а бахь из болх бе дӀаяллаца болх дика вӀашттӀехьбаьккха а хӀараце шийна тӀалмала гӀулакх дезза чакхдоаккхаш а хила деза, чӀоагӀа маза болх маркхалаш арахеца деза, материально-технически снабжени дикагӀа хилийта еза.

Мехкдаьттен гази химе кхача ба. Уж дукхагӀа ме хул чехкагӀа дегӀайоагӀаргъя вай мехка халкъа боахама эггара керттера дакъа а хиина тахан дӀаэтта химически промышленность. ХӀаьта мехкдаьттен мехкдаьтта гази дукхагӀа хилийтар керттерча даькъе бурув тохарах тийша да. Из дика кхетаду бурув деттача болхлоша.

Укх шера шоашта хьалчашка латта мехкдаьттен мехкдаьтта гази яккхара декхараш мел бехктокхаме гӀулакх да дика довза а довзаш, бурув деттача болхлоша шоашта доккхий декхараш тӀаийцад, бурув тоха шера йоагӀа плана хенал хьалха, 25 декабрь тӀакхоачаш, кхоачашъе дош а деннад.

К. НАЗАРОВ.
«Грознефта» объединене начальника заместитель.

Доккхий къахьегамо толамаш доал «Октябрьнефта» НПУ кхоалагӀча бригада коллективо. Январь бетта мехкдаьтта дахкара план 102 процент, ханал хьалха кхоачашйир цо.

ХӀанз КПСС ЦК Пленумо болх беча денош шоай къахьегама хьинар айдаьд, балха темпаш кхы а чӀоагӀагӀа лакхъяьй бригадацарча мехкдаьттахоша. Цар дош деннад Пленума сийна укх февраль бетта а дикка къахьегарца шоай балха овсаре кхы а дикагӀа лакхъе.

Бригаде къаьстта дикагӀа къахьегаш ба операторашк Бимин Василий, Юсупов Хавади, Шумилин Иван, замерщица Михайленкая Варвара, Козаренко Вера, иштта кхыбараш. Смении нормаш 130—140 процент кхоачашъю царех хӀаране.

Сурта тӀа: оператор Юсупов Хавади мехкдаьтта лиферча задвижкашта ремонт еш ва.

Д. АМАРОВ.
И. Пашева сурт.

ХЬАЖА-МУРДА КОРТА

«...ДегӀа букъа тӀа кор а оттабаь, шозза хӀама теха, дегӀах дӀа а йоастабаь, цӀева маьчаш бӀехъергйоацаш лоралуш, когаца дӀаэстара корчабир корта Хьажа-АгӀас» — иштта язду Хьажа-Мурд вер Лев Толстойс.

Ахаре гӀолла Шамала хиина наӀиб Хьажа-Мурд — «тӀоазота» паччахьа колонизацена духьал лоаттабаьча тӀема гӀораьнна болча дектедех цаӀ хиннав. Эрсий эскаргахьа ваьнна, «Хьажа-Мурд Шамал дӀа а ваьккха, цул чӀоагӀъаь хинна столица хьалаца дагаьа. Цхьабакъда 1852 шера тӀаккхаьчача моастагӀаша вийнав из. Ше вувцача шийна турпала дегӀ-кут Лев Толстойс яздаь дац шийна из бӀаргавайна хийттачох, из бӀаргавайнараша дувцачох халкъа легендехи яздаьд. Кавказе наӀибаца вӀашагӀкхийтта хиннавац из.

Мишта хиннав Хьажа-Мурд? Документальни портреташ юхаметтаувттадеш хиларца вовзаш волча специалиста исторически Ӏилмай доктора М. Герасимова лаьрхӀир легендарни бӀухочун кут юхаметтаоттаде. Веннача сага тӀехкий тохкам беш цун дийна волаш хинна кут-сибат юхаметтаоттадар, боккъалдар аьлча, йокха говзал я. Цу хьакъехьа Герасимовна карагӀдаьннараш шерра довзаш да. ХӀаьта эггара хьалха корта тути лаха езаш яр. Бакъда, из цхьанна музее а яцар, цхьаннена а хацар сийлеи цӀа наӀиб мичахьа дӀаволлаа. М. Герасимов Кавказе вахар.

...Лоамаи къух. Кхузача лоамашта юкъе гӀолла гуш я диттий хӀотаргаш. ГӀайгӀане юмца из моттиг — Хьажа-Мурда кешка хьалъекхар Герасимовга къаьнача зиарцаша.

Ахка йолайир из. Шортта, доалуш, цхьаца сантиметр хилал тӀоа боаккхаш оахкар лаьтта. Найсъеннача хӀара тӀехкилго, цашаа моллагӀча а хӀамано дегӀа кут-сибат юхаметтаоттадара мах баь вартвоаца материал лургъяр.

Наха дувцачох Герасимова хоера моастагӀаша Хьажа-Мурда корта дӀа а баьхь, сог тӀаккхоачаргвоацаче кхайла баьккхаьга. Бакъда, из цхьанна а исторически документаца чӀоагӀдеш дацар.

Лаьттан хӀалхара гучанйккхар тӀехк. Сажен хилаал долча баламаша, готтача пхорагӀбукъо йоахар иш болаши маькарен хинная венна саг. ХӀаа, из санна волча сага могаргӀар дагара хежа бода дм цӀаьхха юхасоцабе а, цӀокъ санна, лоамаи берда тӀа вуала а.

Теркаи тӀабохийташ хьежар Ӏилмахо сага тӀехкашка. Чов хиначул тӀехьагӀа хувцаенна хинна кога тӀехко тешал дора из саг дийна волча хана аьстагӀа хиина хилар; дийбехкан аьрда сагӀорча пхьидараи пхорчаша даьха марцхилгаш дар. Цу деррингаьша а яхачох, из Хьажа-Мурд вар, дийна волча хана аьрдига кога астагӀа а вувча хана аьрда оагӀониеи баламаи човнаш яь а хиина.

Къамарга тӀехкаш эзача, ираха хӀаманца аьта яр. Селлар чӀоагӀа хьожаш каша делларах корта тути корланзар. ТӀаккха, Хьажа-Мурда корта хьа а баьккха, дӀабахьар бакъда-кх.

Кавказски кампане дукха яьккъаш техкад Михаил Герасимова, ца бовзача бӀухой — эрсийн лоамаройи кашмаш сашкаш. Цхьабакъда, дукха нах боахкача кашмашка а къаьст-къаьста дагӀача боарзашка а наӀиба кортана тара долаш хӀама дацар. Ӏилмахочоа новкъостал дора цул коллегаша — археологаша. Кашмашкара хьакорайоагӀа ерригa тӀехкаш чӀоагӀа лораеш тегкар.

Кхыбола ниъ лаха безар Хьажа-Мурда «ковхой» — моастагӀий лар» Хьажа-АгӀагара дӀадоладелар. Хьажа-АгӀа ваьхача юртарча боккхийча наха дувцар, ше баьккха шийн моастагӀчун корта боагабаь чилла а аь, из топа чу а еила, кхесса дӀаяхийтай Хьажа-АгӀас. Хьажа-Мурдах дагадоха хӀама юхедусаргдоацаш, яхаш. Из хӀама хиннад Кавказе чӀоагӀа пхьенаш лехача хана. Мичара фу лохаргда ца хӀоаш лиcар дӀадоладаь гӀулакх. Цхьабакъда Герасимова дог диллаяр.

Цкъа XIX-ча бӀаьшерен тӀема меликий каьхаташка хьежаш воаллаш, Ӏилмахочунна кораяр ца вовзача цхьан фельдшера яздаь каьхат. Цо язйора, казакаша бена — «гӀаьрхочун Хьажа-Мурда корта кхаьчаб сога госполеш лориш хӀожаргболаш» яхаш. Аьттув баларга вуга никъ корабир. Дукхаза а судебни экспертизацеца гӀулакх долаш хиначча Герасимова дика ховре Кавказски кампани хиначча хакарча криминалистически архивашка мишта фу лаха деза.

...Юххера а корайир ха дукха дӀаяхарах ӀажагӀьенна йоккха корта тути. Кегийча алпашца язъаьча табличка тӀа дар: «Хьажа-Мурд, 1852 шу». Боккъалдар аьлча моллагӀча а документех чӀоагӀагӀа тешал ду корта туте ше. Хьажаюкъе тӀехка тӀа хӀама теха лар я, фоарт езача ирача хӀаманца кагъя я.

Тбилисерча тӀема архивера еза корта тутуи кашара хьалъяькхчаа дегӀа тӀехкий скелети вӀашка отта, йича а хьегучадаьлар уж цхьан сага хилар. Кхьметтел, Хьажа-АгӀас шалтаца къоастаь хиина фоарта тӀехкаш холдаьнча метта йийшар. ХӀанз Хьажа-Мурда дегӀа кут-сибат юхаметтаоттаде доладе йиш яр.

Герасимова бе документальни портрет дийладенна дӀаэттар. Макета тӀа ше мадарра долча туте копе тӀа — мочхалаш тӀа дижар ше къаьстта йолча мастиках даь «дулхи» «цӀокеи». ТӀехи эшача моттиге эттар анатомически бокъоица нийса хьаль чачхаи, тӀаккха-йоккха мераӀургаш йока, бӀаьха, нийса мераж. Бордаш, цӀацкъамаш дола моттигаш, юкъа тӀара чукхийттеи тӀаьлнеи моттигаш — ерригa юкъ мишта хиле еза корта туте ше хьахьоккхар, хӀара сага шийн тайпара йолча.

Хьажа-Мурдах юхедисалац а живописни портреташ а е скульптура а, хӀаьта цу ханарча фотографе искусство Кавказе кхаьчаяцар. Цхьабакъда дегӀа тӀехкий гӀовна а корта туте тӀехкий а гармонех Герасимовна гора наӀиба дийна сибат, цунах ше гӀалат воацилга хоере цуина. Анатомеи мастикаи новкъостала цо юхаметтаоттадаьдар Гаймал Тамерланеи, ширача замаи сийфий поэта Рудакеи дегӀа кут-сибат.

Василий голайи чӀингаи хаьда шийн доӀамерча сурто, шарача, йӀаьхача мераж, боккхача баьшача корта туте, боӀарча оагӀонаша хоебоийт боккха ниъ шийх бӀубенна хилар, шерри даьржа бӀаргаш цӀацкъамий йоккхача моттигашта кӀалхара уйланеи сатийнеи хьеж.

Иштта, нийча я Хьажа-Мурда корта бюст. Из хӀинз юхъвацӀара нийчо, эсала мара яь, хьалхагӀа гипсах а яь, цул тӀехьагӀа мраморах хьаергъа яз. М. Герасимова ханагара хьедаьнхад кхы цхьанкха а цхьан исторически деша — наӀиба Хьажа-Мурда кут-сибат.

Г. ЮРЬЕВ
(АПН).

АЗ ДЫ ДӀАКХОСС

Мишта хилар сох «шейх» а хьежа саг а?

Эггара хьалха со цу новкъа лоставаьраш баьлеи дынах тешаш дола са да-нана дар. Бера-хана деза сона а берригача гонахьарча кхычарна а цар дувцар шийн мурдий тоаба а йолаш хиннача БатӀал-Хьажас ше леча хана шийн мурдашка цхьа къайле йоазийтай, яхаш: цун дакъа яхоачаргдар Белхаройн тайпан саг хила веза, хӀаьта из шейх хила везар белгала хьо а яа.

Тхоаш Казахстане дахаш школе деша вагӀар со. Со йиъаагӀча классе волча хана хьала лазар а хьеьрча больнице уллаш дукха ха яьккхар аз. Лораша верзавир со, цхьабакъда, дешара тӀехьависар. Даьле доллача хӀаманга низ кхоачаш а ва, дукхагӀа ламаьаш де а деза, тӀаккха вай цӀагӀа а ираа чухьвоьзаргда, яхаш дувцар сона дас.

ТӀехь-тӀехьа дукхагӀа дувцар по сона БатӀал-Хьажий дакъа сога а кхаьчад, со «шейх» а ва, яхаш.

Со тийшар цунах. Цу хана дена дагабуваь а новкъостал эшаш а нах аха баьлар со волча. Сай, вӀамигача сага, иштта сий деш хиларах доккхал дора аз. Со сай гӀулакхаце дӀаледар, хьаккхашта аьлар.

1959-ча шера. Нохч-ГӀалгӀайчен Краснооктябрьски (Алхасте) яхача юрта тхо цӀадаьккача, са юртара нах иха ца Ӏеш, республика кхыча районашкара нах а аха баьлар со волча. «Шейх» ва яхаш йола цӀи сона тӀехь чӀоагӀъира мамотта къахьегаш бар Кунта-Хьежий мурдаш, гаргара нах, тайпан нах.

Аз «хургдар дӀедалар», увхеота «дарбаш» дора. Ала деза, со волча баьхкача наха боккъонца хила а хулар дерба, хӀана аьлча, дукха эрга доашаш, лораша дергдола хьехаи дора аз царна. Дарба молхашца дора — пирамидонаца биомицинаца. Мерза чай мелаа, оалар аз уналошта.

Цкъа укх тайпара хӀама хилар. Менгала хана дог кӀаьд а денна Ӏоежа хиннайр тха юртара Бокова Лиза. Маьлха йӀовхал Ӏаьткъе хила йий яр цуина. Кхайка а кхейка аз йолча йигар со. Эггара хьалха на гӀулакх мишта хиннад, аьна, дух тӀа ваьлар со. Нана мара саг юхе ца йуташ, цӀагӀара берриге нах арабаьхар аз, цӀена фо чудоагӀаргдолаш кораш дӀадийлар, тӀаккха йиӀий балам тӀа кулг а дилла массехкаа дӀи яьккхар аз цун. Из хьакхийтар. ЧӀоагӀо детта чай моладе аьна. къона йоӀ могаш-маьрша хургьа, аьлар аз. Из хила а хилар иштта, шоллагӀча дийнахь из балха яхар. Цул тӀехьагӀа къаьстта чӀоагӀа дӀайхар со дарбаш деш ва яха цӀи.

Къайлахьоргдац аз: сона геттара дика хетар кхьметтел боккхагӀа бараш а тӀехь сай сий деш. Со-м се а теша ваьлар айса леладер даьла низаца хиларах.

Цхьабакъда, вахаро ше тӀехь-тӀехьа дукхагӀа бохабора из тешам. Говзахьа сона бӀаргагора моллагӀа болча къахьегамхой кулгашца общественни беркаташ мишта хьаххолл, Кунта-Хьажий мурдашца зераташка вӀашагӀа веттaлуш, сона тӀа-тӀа дукхагӀа гучадувлар уж цу зерате ухараш къахьега безам боаца нах хилар.

Сона дукххаза къамаьлаш дир дийшача наха, лораша, хьехархоша, партийни болхлоша. Маьхе да цхьаькха — шоаш яхар сога дайтара сухал беш бацар уж. ХӀама ца хов нах Ӏехабелга да-кх аз мел леладер, аьна. со се кхетаде вартволча тайпара дар цар сона ду къамаьлаш.

ВӀалла дагара яц сона Первомайское (Галашке) яхача юрта хиина сход. Цига къамаьлаш даьча нахага ладийгӀача къаьстта чӀоагӀа кхетадир аз айса общественна мел доккха зе ду. Геттара новкъа хилар хӀанзалца хьа айса сай кулгашца халкъа беркат даргдола цхьаькха хӀама даь ца хилар. ХӀама ховш саг ва, аьнна, дӀаяха харц цӀи! Сенна эш сона из? ХӀама хов сона а яхаш, нах Ӏехабеш седла дукха ха айса викхарах чӀоагӀа эхь хийтар сона.

Гучахьа, массанена дӀахозаргдолаш дӀакхайкаду аз айса ды дӀакхоссаш хилар. Сох шейх лийрхӀараш, оаш ладугӀа аз яхачунга. Со шейх вац. Ма Ӏехадайта шоаш, ма теша шоезех йоаца цӀераш техкаш хьаэттача нахах — шейхехи шарлатанехи. Шоана хӀама ца харех пайда а нийбеш, шун хьакъ дуош бах уж.

ХӀанз со Краснооктябрьски яхача юрта радиоузле монтера болх беш ва. Хьаьнала болх а беш, сай кулгашца хьегача хьаьналча къица даа а дувх а Ӏалаш деш вах со.

Даьхенна беркат даргдола къахьегам — гой из да хӀара саг иразах кхевергвар. Вайх хӀара саг декхарийла ва колхозе, предприяте шийн низ маккхоачча хьаьнала къахьега, керда вахар — коммунизм хьалъе!

Макшарип БЕЛХАРОЕВ.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. ХӀара шерра-шера Даьхенна 400—450 миллион пут ялат лулга — иштта да Кубана юрта боахамерча къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхар. Из декхар толаме кхоачашдара новкъостал дергда производстван интенсификаци еро химена карагӀдаьнараш шерра балха юкъеозаро.

Укх шера краерча колхозашкеи совхозашкеи 500 эзар тоннал совгӀа минеральни удобренеш кхоачаргъя. Из лоархӀамера резерв я чудоагӀаш дола ялат алеидаккхара. «Агрохиме говзалаш — юртарча хӀара къахьегамхочоа» яха лозунг хьалхашка а оттадаь, крае массанахьа шердаь дӀадоладаьд массанена а агрохиме говзалаш Ӏомаелга. Колхозийи совхозийи кулгалхошта, юрта боахама специалисташта агрохимически семинар вӀашагӀбеллий Кубански юртбоахама институте. Ахха цхьан январь бетта укхаза кийчбаьб краера 650 саг гаргга агрономаш, колхозий председателаш, совхозий директораш.

СУРТА ТӀА: агрохими Ӏомаеш лаборатори занятешка ба семинаре Ӏомабала уха «ДоттагӀал» яхача колхоза агроном М. Мирошникови «Урупский» яхача совхоза агроном Н. Пасечники.

Е. Шулепова сурт.

ТОА А БЕ, ЭРГА А БАККХА АТЕИСТИЧЕСКИ БОЛХ

Б. ГАБИСОВ,
КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь.

КПСС XXII съездо тӀаийца коммунизм хьалъяра программа сийлеца кхоачаш а еш, бӀубенна гӀа а боаккхаш шийн сийрдача кхоанейга вода советски саг.

Ӏалаьмате доккхийча бӀорамех индустриальни гӀирсаш хьалдар, иттаж миллионаш гектараш эри даьде яьтташ аха а оахаш дӀадер, атомни энергех машарерча гӀулакхашта пайда эцара дьякъе Ӏалаьмате доккхий хӀамаш карагӀдалар, тӀа саг а волаш дола кемаш космосе ахийтар — из дола хӀама аллха капиталистически лоалах паргӀатдаьнача, низ болча, идейни чӀоагӀа долча халкъа мара низ кхоачаргболаш дац.

Кердадир котдувл, цхьабакъде, духьале ца еш, дов доаш цунна никъ бале лоаш дац къаьнара тиша гӀулакхаш. Вай цхьаболча наха юкъера хӀанз а цӀенденна дӀадаьннадац дынаца дувзаденнача доацарех тешилга, юкъарча гӀулакха беркат дартдолча оагӀорахьа къа а ца хьегаш, мамогга дукхагӀа обществатара дӀадаккхара тӀакхувш цхьаболи нах хилар, вахара гӀулайххаш мещански кхетадар — уж а уж санна кхы дукха а дӀаяхача замах юхедиса во гӀулакхаш.

Цхьабакъда, вай дукхагӀа камаьхал ме йоал кӀезигагӀа кул вайеа юкъе дӀаяхача замах юхедиса зене гӀулакхаш. Цхьабакъда, йиш йий вайга цу гӀулакхашцта тоам лелабе? Мичара, йиш яц. Ӏаш яц уж зенера гӀулакхаш шийгӀа дӀадоалаш доацандаь, хоадамболхаш къовсам лоаттабе беза царна дуьхьала.

Вай мехка ды лелабе мукъа ба, цхьабакъда хӀара советски сага декхар да дӀаяхача замах юхедисача гӀулакхех эггара зенетӀа дар ды хилар кхетадеш хулга. Дына гӀулакхех советски нах сихагӀа мукъа ме боал аттагӀа а паргӀатагӀа а хургба шоай тамашие хозача коммунистически кхоанейга цар хьош бола никъ. Цудухьа Коммунистически парте къаьстта чӀоагӀа терго еш леладу къахьегамхошта атеистически кхетам балара гӀулакх.

Атеистически кхетам лулта чӀоагӀдара дешашта хетаь яр парте союзни республикай ЦК, крайкомий, обкомий секретараша, советски интеллигенце вшкалаша, атеисташа ший балхаца дакъа а лоацаш хинна КПСС ЦК идеологически комиссе заседани.

«Материалистически мировоззрени хьайра къахьегамхошта атеистически кхетам балари» яха доклад йир идеологически комиссе председатела, КПСС ЦК секретара нов. Ильичева. Докладчика белгалдаьккхар материалистически мировоззрени хьайрен къахьегамхошта атеистически кхетам балареи дешаш Ӏалаьмате чоалхане хилари, цу гӀулакха вай партийни организацеша, идеологически учрежденеша дукха а кӀорда ца деш а болх бе безаш хилари. ДӀаяхача замах юхеяисача воча гӀулакхашца, къаьстта а дына гӀулакхашца, лоттабу къовсам эпизодически, кампанейски лелабе йиш яц. Коммунизм хьалъяра декхараш толамегӀа кхоачашдела гӀа Ӏалашдара цунах шоай керттерчарех цхьа декхар а лоархӀаш бе беза из болх партийни организацеша. Вахар буржуазни кхетадеш бола нах, нийсса духьаларча позицеш тӀа латта нах ал йиш яц вайцига, эггара хьалхарча арганне цу нахах ба церковникаш, тайп-тайпарча мурдий тоабаех бола нах, моллаш, бусалба дынера цар ашарах лела нах.

Нов. Ильичева белгалдаьккхар, цо мелла сабӀарза духьале йойя а, дына оалал дожаш латташ хилар, цӀенденна дӀадаьннадеце а, дына гӀулакхаш наьха кхетам чура дӀадоалаш латтилга. Цунна мукӀарло ду церковникаша. Духьала из бахьан долаш да керда ча хьалашца дӀатарбала гӀерташ, дин Ӏилачен вӀашагӀдувза гӀерташ уж къувзалга. Ломаша санна дорха къовсам лоаттабу цар соммалаьтта тӀаьхьенгха йоле цхьаькхе чӀегилт шоашта карара ца яьийта гӀерташ. Цкъаза цар укх тайпара а дувц: даьла пуразинаца да саго лаьттана гонахьа тобаккхар, наьтахьа санна дале пурви лойя, кхыча планета тӀа вахе а йиш хургъя сагага.

Америке цхьан пресс-конференце советски космонавтага Герман Титовга хаьттад: даьла бӀаргавайрий хьона космосе? — аьнна. Космонавта «ах» аьнна жоп деннад. «Во хьийжав хьо», — аьннад американца.

Гой ер да церковникаша хьалашка хьежжа шоай болх эргабоахилга хьахьоккхаш дола цхьаькха масала. Цхьадолча шиназий наӀараш тӀа цар хьалдетт советски революционни деза денош белгалдаьха дола календараш. Иштта царца цхьана белгалхоах цар дына деза денош а. Дына пропаганда яра лелаю шийн тайпара форма я из.

Керастен бусалбеи дина цӀи хезача цхьаболча дентелаша хила йиш йолаш лерхӀ дин, социализми, коммунизми цхьана тарлулга. Исламаи социализмаи юкъе цхьаккха а вӀашдухьале яц ваарга а дӀаккхаьчаб, масала, ОАР-е.

Дына гӀулакхаш леладераша эсаре гӀулакх де на гӀо йоах. Цар шоай бераша мукъа лац деша, кино аха, телевизионни передачашка хьежа, книжкаш деша.

Дына духьала болат санна чӀоагӀа йола вой идеологи оттаяь вай общества. ХӀаьта а дына гӀулакхаш цӀенцаь дӀадахара, дынах тешараш цух баьех мукъабахара кхы а геттара дукха болх бе беза. Дына гӀулакхаш атта дӀадоалаш дац. Даьй-мехка тӀом болча хана гӀаккхаьчача йоккхийча халонаша дына новкъа баьха дукха нах ба. Цкъаза саг дина тӀехьаваларгахьа дӀатоижаву къахьегамхошта вначун, деанчун йоакхо ца яро, царца бюрократически гӀулакх леладаро.

ВЛКСМ ЦК секретара нов. Павлова цу хьакъехьа иштта аьлар: нагахьа санна моллагӀа новкъост сина бохам а баьнна клуба заведующи волча воде цо из больнице дӀахьожавергва, хӀаьта из нагахьа санна церковник волча воде, цунна хьехар дергда... Дына новкъостал ду керттердар фуд аьлча, из да наха юкъе эшшача тайпара политикокхетама болх ца хилар.

Дынах тешаш бола дукхагӀа бараш дешар ца хоьши ха кхи нах ба. Дагахьа цунах тийша а боацаш, икъа цунга шоаш балар бахьан долаш дынах тешараш а дукха ба.

МоагӀараши моллаши, дукхагӀча даькъе, шоашта тӀайоагӀача хӀамаи духьа уотт киназаштеи маьждигаштеи керте. Дына корте латтача массане лелаер а цхьа принцип я: «Ламазаш де-м хала дацар, белхах мукъавоаларе».

Моллаш яхараш фу нах ба, цар нах мишта Ӏехабу геттара дика хьахьонд шайхал кхаьчад сога яхаш лийнача Сунженски района Краснооктябрьски (Алхасте) яхача юртарча Белхароев Макшарипа дувцачо. («Сердало» газета укх номер тӀа арадоакх оаха цун къамаьл). Цо йоах: «Аз «хургдар дӀеоалар», увахошта «дарбеш» дора. Ала деза, со волча баьхкача наха боккъонца хила а хулар дарба, хӀана аьлча, дукха эрга доацаш, лораша дергдола хьехар дора аз царна. Дарба молхашца дора — пирамидонаци биомицинаци. Мерза чай меладе, оалар аз увахошта».

Къайлахьоргдац аз: сона геттара дика хетар кхьметтел боккхагӀа бараша а тӀехь сай сий деш. Со-м се а теша ваьлар айса леладер даьла низаца хиларах.

Цхьабакъда, вахаро ше тӀехь-тӀехьа дукхагӀа бохабора из тешам. Гонахьа сона бӀаргагора моллагӀа болча къахьегамхой кулгашца общественни беркаташ мишта хьаххоал. Кунта-Хьажий мурдаша зераташка вӀашагӀа а веттaлуш, сона тӀа-тӀа дукхагӀа гучадувлар уж цу зерате ухараш къахьега безам боаца нах хилар.

ВӀалла дагара хлац сона Первомайское (Галашке) яхача юрта хиина сход. Цига къамаьлаш даьча нахага ладийгӀача къаьстта чӀоагӀа кхетадир аз айса обществаиа мел доккха зе ду. Геттара новкъа хилар хӀанзалца хьа айса сай кулгашца халкъа беркат даргдола цхьаккха хӀама даь ца хилар. ХӀама ховш саг ва, аьнна, дӀаяха харц цӀи! Сенна эш сона из? ХӀама хов сона а яхаш, нах Ӏехабеш седла дукха ха айса викхарах чӀоагӀа эхь хийтар сона».

Ше ды дӀакхосс аьнна дӀакхайкадаьд Белхароев Макшарипа. ТӀаккха кхы дувца а мича деза?

Дынах тешараш, баптисташи бусалба дынацара «кӀей кийнаш ярашн» шоай дынерча «свежарашна» чӀоагӀа дика ба алийта гӀерташ цхьаца хӀиллаш лелаеш ба. Шоайла вошеи йишеи оал цар. Из цар лелаю хӀилла гучаеккхар боккхача лоархӀаме да. Укхаза эша керттера гера да цӀенача дагареи тешавеши оала дош. Эндийча администрированнех аллха зе мара даргдац.

ЧӀоагӀа нийса а долаш идеологически комиссе белгалдаьккхача тайпара, атеистически болх вӀашттӀехьбаккхара даькъе хӀанз а дукха формализм я. ХӀаьта цун маӀан иштта да: вай воай болх дынах ца тешаращца бу, хӀаьта киназаща болх тешаращца бу. Кхерамерча тайпара бийкъа болх ба из.

Атеистически пропаганда чудоагӀаш хила деза:

а) теоретически чӀоагӀа йола критика;

б) воай гӀулакх хьовзад бокъонца ловш хулга;

в) школашкеи вузашкеи атеизм хьехилга тоадалза дарг ца хилар, дынацарча къовсама идеологически балха ерригача средствах пайда эцилга, атеистически болх хаддалза а тӀагӀертта а лелабелга.

ХӀара агитатор декхарийла ва, аллха трибуна тӀа тӀемахо хиина ца Ӏеш, дынаца практически къовсам лоаттабеш тӀемахо ше хилар дӀахьувнаха, дагакхаба деза цкъаза дынача лекцел дукхагӀа беркат сато ше беча хьокхамех доалаш хилар. Дурраза ца шоашкара луш бола хьокхам боацаш ба вай дукха агитатораши пропагандисташи.

Атеистически балха тӀа Ӏалаьмате боккхача лоархӀаме да дынах тешаш болча нахаца къаьст-къаьста болх белга, дукха къахьега дезаш бӀагаль боацаш бале а, политически са да из. Из да агитатора дош а, библиотекара хьехар а, доттагӀалеи беседа а, дика хьокхам а. Цхьаккха хӀама а кходе мегаргдац цу гӀулакха: е сина хула хало а а ха а. Аллха цу наькъаца мара могаргдац вайга хӀара сага дӀатӀаккхача... ТӀаккха бизза бехкам ца хулаш дусаргдац вай хьийга къа.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да хӀанз из болх теша лелабелга дӀадаккхар, дына духьаларча уйлаца къахьегамхой кхабелга тоадира мел эшар вайцига долаш хилар.

Дынаца дувзаденнача доацарех тешаш хилара духьала лоаттабеча къовсамца цхьана цӀаккха а лаьгӀ ца болийташ тӀагӀертта къовсам лоаттабе беза агоизм, хьарамле, тунеядство, хулиганство санна долча буржуазни психологехи моралехи юхедисача воча гӀулакхашта, коммунистически моралица тардала йиш йоацача, леладар эхь долча деррингача гӀулакхашта духьала. Цу къовсама бизза пайда эца беза боккха низ болча общественни хетарах, критикаи самокритикаи, школах, кепа йоазонах, радиох, телевиденех, литературах, искусства кхыча тайпах.

Коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара кхы а дукхагӀа нах оарцагӀа бехара воай идеологически фронта ерригa средстваш деигара дегга уравттее декхарийла да вай. Цунна тӀахьех вай парте Программо.

ХЬУВКЪАДЕРГДА ЯЛАТ

Доккхий декхараш да КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленумо советски къахьегамхошта хьалхашка оттадаьраш. Йоккха хими юртбоахама юкъеяхьаро чlоагlгlа тоа а дергда, хьаьн а дергда вай цаьтташ, дукхагlа хургда цар тlара довла ялат, баьца дакъараш, кхийола культураш а. Дlахо лаьттан гlулакх тоададара хьакъехьара дешаш да КПСС Центральни Комитета февральски Пленумо дуцадаш а. Юртбоахами интенсификаци яр lалаьмате лоархlаме дош да. Из дош кхоачашдича укх гарггарча шин-кхаь шера lалаьмате чlоагlа лакхъургба юртбоахама культурий хьувкъам, хlаьта иштта дукхагlа хургья хьайбашкара йоаккха продукци а.

Наьсарен производственни управленерча «Октябра 40 шу» яхача тха совхозе болхлой патриотически уйла дегашка а йижа, юртбоахама культураш дlайийнача а дlаювргйолча а лаьттащка махулла дукхагlа минеральни органически удобренеш яха гlерташ ба. Удобренеш новкъостаца укх 1964 шера ялаташ дика хьувкъа а даь, хьалха лаьттача боахамашца совхоз ийисъе дага да тхо.

Тха совхозе эргаьккха хийнай ялаташ дlадувча лаьттан структура. 1964 шера укх тайпара дlаюврга оаха дика хьувкъаш йола культураш: гурахьа дув кlа — 4200 гектара тlа, ялатийна лаьрхlа хьажкlаш—2500 гектара тlа, коартол — 500 гектара тlа, шекар доаккха свекла — 400 гектара тlа, гидуарташ — 500 гектара тlа, иштта кхыяраш а.

Хlанзехьа подкормка яь даьннад тхо 2200 гектар долча лаьтта. Гурахьа дlадийнача ялаташта оаха подкормка йир хlара гектара лаьрхlа аммиачни селитра 60 килограммий фосфор 45 килограмми тохаш. Из болх кхоачашбара хьинаре къахьийгар Долгиев Ахьмад управляющи волча Долакха-Юртарча отделенерча звеньевойша Алиханов Джабраила, Даурбеков Яхьяс, Кулбужев Махьмада, кхыбараша а. Иштта дика къахьийгар гурахьа дlадийнача ялаташ тlа удобренеш тоссача шоллагlча отделенерча механизатораша Евлоев Бекхана, Беков Махьмад-Гире, Беков Беслана, Кодзоев Беслана, Кодзоев Вахьаудина, кхычар а.

Иштта чlоагlа лоархlаме да лаьттан химически механически состав а, лаьттай хинен фецарен режим йовзар а. Цу гlулакха хlара боахама почвени карта хила деза. Из долаш хилча аттагlа хургда лаьттах дикагlа пайда эца.

1963-ча шера хьажкlаш дlайийнача лаьтта удобренеш дукхагlа ехкар оаха. Цу гlулакхах дика беркат даьлар. Масала, тха звеньевойс Кодзоев Бахьаудина 200 гектарах хlаране тlара фуаьлъкъахьажкlий 61 центнер чуйицар, иштта дика толам баькхар тха толашагlа волча хьажкlашлелаерхочо говзача механизатора Даурбеков Яхьяс а.

Тхоай торонаш лаьрхlачула тlехьагlа тхо тийша да 1964-ча шера юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 22 центнер гурахьа дийна ялаташ, 35 центнер фуальяхьа хьажкlаш, 200 центнер шекара свекла, 100 центнер коартолаш чуэца йиш хургхиларах. Бlаьстан балхаш дlадоладара техника, дика кийчъяьй, тоъаш я совхозе уж балхаш кхоачашдара эша кадраш а. КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш кхоачашъяра шоай низ кхобергбац тха совхоза къахьегамхоша.

С. ЦЕЧОЕВ.

Наьсарен производственни управление «Октябра 40 шу» яхача совхоза керттера агроном.

РЕМОНТ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Шелковски производственни управлене Ленина цlерахча колхоза механизатораша дош делар 20 февралага кхачалехьа юртбоахама техникан ремонт чь йикха, аьнна.

КПСС ЦК февральски Пленума сийна лаьцача къахьегама вахте тlехдика хьоккамаш лаьвад механизаторашa-слесараша: И. Ситалова, А. Гренко, А. Овсарова, кхычар а. Цар сийленца кхоачашдаьд шоаш тlайийца декхар, тоаьь аьннай эррига техника.

М. ТКАЧЕНКО.

УДОБРЕНЕЕХ ПАЙДА ЭЦ

Шелковски производственни управлене Менжински цlерахча колхозе декабрь бетта хьайийлача агрохимкружоке дешаш ба механизатораш, полеводаш, кхыбараш а. Хими юртбоахама юкъехьолген цуьнах дикагlа пайда эцилген lомадеш ва Макушенко Надежда кулгалдеча звеноцара 14 болхло а. Агрохими дикагlа lомайнча ялаташ хьувкъаде аттагlа хургйолга кхетаду цар. Соахкарчул боккхагlа хьувкъам чуэца лаьрхlад звено членаша. Цудухьа хьогте а деза дlаболлбьаьб цар укх шера хургболча хьувкъама лард йоллара къовсам.

Хьажкlаш дlеера белгалъяьккхача 100 гектар участка тlа 500 тонни совгlа ширдаьнна кхо диттад звенос. Хlара гектара тlа 20—25 тонни йилла лаьрхlад цар моттигера удобрени. Хlанз а тlехьа кхашка дlаккхухьаш латт из маьлера удобрени. Бlаьсти хьажкlаш дlаювча хана минеральни удобренеш товса а лаьрхlад звенос, цу гlулакхо дикка лакхбергба хьувкъам.

Бакъда, хlанз звено членашта хьалхашка латта декхар да агрохимдешар дикагlа lомадари химех махулла дукхагlа практически пайда а эцаш шоай кхетам лакхбари. Цхьаккха заняти ца юташ деша ух уж. Хlанзе а 8—9 тема lомаьй цар. Царна хайнад гербицидаш кхыйола химически препараташ кхашка товсарца ялаташта юкъера овсар дlа миштта доахк, культурашта зене йола тайп-тайпара садоакха хlамаш йовзра миагlа молхаш тоха еза, уж миштта хийцъе еза, царца болх беча хана кхерамалеи техника лелае.

Агрохимкружоке lомадар практически чlоагlдара агрономо кулгал а деш кхашка а ю укхаза занятеш. Болхлой lомалу минеральни удобренеш бакъахьа дlатовса. Къахьегама толамаш дахара звеношта юкъе йоаржаьча социалистически яхье кот а баьнна дикача хьоххамашца накъа баькхар КПСС ЦК Пленума Макушенко Надежда кулгалдеча звено болхлой, 1,5—2 норма кхоачашъю цар денна.

К. ОСМАНОВ.

Алкьа Советски Союзе йайза наlеш, доазол арахье а дукхенаьха вовзаш ва кубански селекционер Павел Пантелеймонович Лукьяненко. Кубански юрта боахама lилма-тохкама института коллективо lилмахочуньга хьалхе а йолаш гурахьа дуча кlина дукха сорташ хьакхеллад, царна юкъе геттара яха хьаштйолаш а беркате а сорт да «Безостая-1» яхар.

Хьувкъаш хиларга диллача эггара дукхагlа ниа болаш культура я из: Краснодарски крайн 36 боахаме 1963-ча шера 40 центнерал совгlа из кlа даьккхар хlара гектара тlара, хlаьти цхьадолча боахамашка из кхы а дикагlа хьийкъар. Масала, С. М. Кирова цlерахча колхозе 61 центнер, «Къахьегам» яхача совхозе —60,7 центнер, «Доттагlал» яхача колхозе — 62 центнер кlа даьккхар хlара гектара тlара. Киргизерча Пржевальски сортоучастка йиш дехача кхашка хlара гектара тlара 90 центнер яьккхар цу культура. Укх дунен тlа цхьаннахьа а даьккхадац гектара тlара иззал дукха кlа.

Хlанз шийх болхлоаца гурахьа духча кlина керда сорт кхоллаш ва Павел Пантелеймонович. Дизза кхоачашхала йиш йолаш хlама да lилмахочов дагалаттар: лохагlех пхьагlей мергlилг а долаш, кlа дуккагlа а доалаш ца бола керда сорт хьакхоллилга. Скрещиване цхьа цикл хlанзлехьа а чакхъяьнккхай. Хlара гектара тlара 70—80 центнер йолаш из кlа кург ма дий, аьнна хета йиш йолаш да.

СУРТА ТlА: доккхалйтачул тlехьагlа а летаргйолаш йиса гибридаш теплице гучйоахаш боахк Павел Пантелеймонович Лукьяненкои (аьттехьараар) института боккхагlа вола lилмаш болхло Юрий Пучкови.

О. Найнова сурт.

АПН.

ЗАМАН МЕХКАРИЙ

Вlаши дог-уйла хоаш а дукха безаш а шийн хаинара дукха мехкарий ба Хьавайна боввзаш. Сабаре, эхь-эздел долаш, хlамах кхеташ, шийна хоьчох кхоачам ца беш, кхы а хlама довзара тlера йола Хьава дукха еза шийн хаьарча мехкарашта а истапто а, массане а лоархl из. Кхыметтел къонахаша хоатт цуьга цхьадола хlама. Иштта ше теркалйой а «со», — аьния, хеташ, лакха уйла йолаш хилац Хьава. Даим шийн коллективе хьоккаме къахьегаш, хала дар аьния, тlехьашка ца йовлаш, тешаме кхоачашдаьд цо шийх тийша дита гlулакх. Цудухьа харжай из юртахоша Алтиевски юртсовета депутаталла а.

«...Зоотехник е ветлор хила безам бар Хьавай. Шийна дагадоеллар кхоачашдара Бурочарча юртбоахама специалисташ кийчбеча техникуме деша яхар из. Бакъда, цуьн уйлаша йоахар, техникум яккхарах кхоачам а баь lе йиш яц. Дlахо деша деза... Сайрийнарча школе деша хийра из. Хlанз цхьайттлагlча классе дешаш я Хьава.

Цхьан сарахьа балхаре йуйоагlача Хьавайх кхийтар дукха ха йоаццаш Наьсарен-Вокзале хьалъяьча «Электроинструмент» яхача заводе болх беш йола цуьн ловлахо. Цо дийцар:

— Геттара кlезига ба заводе вайнаьха кхалнах. Сона хац цар хlана тигац цига балха бахка, заводе балх бе доастам хетилга да е болх ца боввзилга да из. Волха lомалург ма барий.

— Хlана их lа иштта, доастам миштта хет заводе болх бе? Шоашта из болх ца боввзандаь карагlа доала хургдац царна заводе бахка, — раьза хилайзар Хьава ловлахочоа.

— Хьо хlана аргlац заводе болх бе? Дийша а мо йий хьо, аттагlча хила безам ба хьа.

— Болх мичахьа бой а бе бац, беза а безаш хьабеш хилча, бакъда заводе се дукхагlа эше цига а йоагlаргьа со...»

Дукха яр Гойгова Хьавай уйлаш: «Техникум а яьккха юртбоахама специалисташ кийчбеча институте заочни деше яха лерхlаш хинна уйла а йита, заводе балха се яхача нийса хургйий-те? Техникум йита а вlаштlехьаьц, юртбоахама специалист а йолаш заводе болх а миштта бергба?» Къаьста лацар цуьна хьолха ше кхоачашде лерхlачох. Хlаьта а, — се дукхагlа эшача гlоргьа со, — аьнна соцадир цо.

Хьава заводе балха ца яхийта дукхаьла баьлар дай. Дукха дийцар йоlо даьшта Наьсарен-Вокзале, цуьна гарга укхаче юрташкарча къахьегамхошта мел лоархlам болаш да «Электроинструмент» яха завод хьалъяр. Цо иштта дийцар заводе болх бе кхалнах а эшаш хиларах. Раьза хилар Хьавайна дай а.

Тайп-тайпара балхаш деш яр Хьава юххьанца заводе еча хана. Долла хlама ца довзаш а ца ховш а дар. Юкъ-юкъа ца дулаш дусар кхоачашде тlадилла гlулакх а. Бакъда, халонех кхера а ена тlехьашка иргйолаш яцар Хьава. Цо кхетадора хало а оатто а ца къовсаш. Долла хlама дуаш хиле а геттара дика кхетаргйолаш болх lомабе безилга а.

Механо-сборочни цехе эггара дикагlа лоархlаш болча токараш ца Мальсагов Салманаца, Костоев Амир-Ханаца, иштта кхычарца къахьегама доккхий толамаш дахара ихье а яьле лоаттабеча ирача къовсаме котьоллача токарах Оздоева Паьтlиматах чlоагlа хьагар Хьава. Тамаш а ма Хьава Паьтlиматах хьагар, шу а даьнна дацар цу хана Паьтlимат заводе балха ена. Бакъда, тlехдика lомайир цо токара говзал, дика болхло я аьнна заводе дlайовзийтар шийн цlи. Хlара денна, хlара бетта 140—145 процент план кхоачашъеш хьайоагlа Паьтlимат. Дикагlа болхло йолаь хlана механо-сборочни цеха коллективо технически контролералла харжай из. Заводера арахецача тайп-тайпарча электроинструменташка дlаяхьийтара хьаьш йолча деталий дикалгеи волгеи хьожаш я хlанз Паьтlимат. Чlоагlа гlадъяха я из. Йоккха дегагlоа хургйолаш а йоlа укх денош. Сийлахь парте членалла ихара кандидатала дlаэцаргйолаш я из.

...Дукха ха яккхаза Гойгова Хьавас токара учени йолаш. Шийна моногга гlо-новкъостал хора Хьавайна Оздоева Паьтlимата. Иштта теркал йора из кхычар а. Токарий балхаца бокъха безам хиларах цеъа дийнар а хьийхар а кхы цlаьккха дуаца ца дезаш кхетадора Хьавас. Хlанз дика лоархlаш токарь я из. Дизза кхоачашду цо шийна тlадилла декхар. Цхьаь-цаl кхоачамбоацар гучадалац цуьн балхацара, дика ю цо «С-456» яха шпинделаш, хlаьта сменни нормаш 118—120 процентал лохагlа цlаккха а кхоачашъяц цо.

Хьавас Паьтlиматеи сайна дика къахьегаш ба механо-сборочни цехера обмотчикалла болх беш бола У. Касиева, Л. Котиева, Ш. Гойгова, Л. Саралиева, Р. Полонкоева, Н. Канищева, кхыбараш а. Эррига 47 кхалсаг я заводе механо-сборочни цехе болх беш, царех 40 кхалсаг гlалгlай я. Даим кхоачашъеш хьабоагlа уж шоай сменни а бетта йола а нор-[illegible]

Хlаьта дlадахача шера план 105 процент кхоачашъяьй бригадча механо-сборочни цеха коллективо, кхоачашъяьй цо январь бетта йола производственни задани а. КПСС ЦК февральски Пленума сийна къахьегама толамаш дахара низ хьинарий ца кхоьдеш болх бу Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода механо-сборочни цеха барт-цхьоагlо йолча коллективо. Уж хьалха бех вай вахаро, вай сий долча вамо.

Ам. ПЛИЕВ.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕШ

Семилетка яхлагlча шера план хаиал хьалха кхоачашъяра Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода технологий болам хьал а лаьца къаьстта дика къахьегаш я Грозненски депо кондукторски коллектив. Укх деношка хиннача собране доккхий социалистически декхараш тlайийцар цо.

Шера бе безача яькъа план 102 процент кхоачаш а еш планах лаьрхlачул совгlа къахьегама овсарле 4 процент лакхъе лерl коллектива болхлоша. Грознера кхыча участкашка дlа мел йолха поездаш тlехника качество йолаш хулийтаргья, Грозненски станце коллектива болх тоабара 10 рационализаторски предложени балха юкъехьоргья. Резерва коллективо кийчбергва 10 воккхагlа волеш 12 керттерен кондуктор. Хьагул а даь пачча-хьалкхене дlачулургда 5 тонни тиша металл. Грозненски кондуктораше социалистически яхье хьийхаб Артелиан яхача станце кондуктораш.

Пленума сийна шерра социалистически яхь йоаржаь хиннача кондуктораша январь бетта бе безаш хиннача яькъа план тlехкхоачашъяьй. Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна ва коммунистически къахьегама ударник йола керттера кондуктор Михайлов Алексей, Шамсадов Абу, Петров Владимир, Пилипенко Владимир, иштта кхыбараш а.

Г. АНОХОВ.

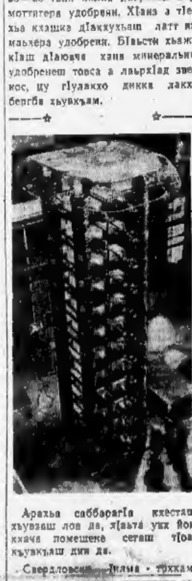

Арахьа саббарагlа кхесташ, хьувзаш лов да, хlаьта укх йоккхача помещене сеташ тlоан къувкъаш дин да.

Свердловски lилма - тохкама электротехнически института высоковольтни лабораторе яь йисте а яьккха болх бе йолаяйтай 2.600.000 вольт импульсни напряжене уникальни генератор. Ди къувкъача хана хулача разрядашта а высоковольтни аппаратурана тохкамаш дара лаьрхlа а я из генератор.

Кердача генератора проект оттаьяраш Харьковски политехнически института lилмахой ба. Ворхlи ахи миллион вольт йола генератор хьаяра болх беш ба уж хlанз. Генератор вlашагlъелларашии кийс а яь йолаяйтораши Свердловскерча высоковольтни лабораторе болхлой ба.

Сурта тlа: 2.600.000 вольт импульсни напряжене уникальни генератора тохкам бе йолалу тlехьара минутaш.

В. Каушанова сурт.

АПН.

ХИЙ ДЕХКА БРИГАДА

Наурски производственни управлене «Россия» яхача колхоза лаьтташка хий дехкара вlашагlъеллача бригаде тlачlоагlъяь 1240 гектар оахаш дола лаьттащи, 105 гектар сомий бешамаши, комсаши я. Цу лаьттан тlа балхаш даре бригадага лелае дlаенний керда техника: ворхl трактор, 9 насосни станци, бульдозер, скрепер, кхийола машинаш а. Цул совгlа болхамо укх шера йоаргья догlа деш йола 4 установка, хий декха канлаш цlеидоша хьадоахаши йола машин, кхычараш. Цу машинаша доккха гlо дергда бригаде къахьегама овсарле лакхъяра, балхага дlадодар лохдара.

Лаьтташка хий декхара вlашагlъеллача бригаде болх бара хlанз lомаеш 30 совгlа колхозхо ва. Ше раьза а хиннa цу бригаде вахав колхозера эггара дикагlа вола звеньевой Н. И. Кучеренко а. Ха-ди ца доадеш махулла дукхагlа пайда эцара хьинаре къахьегаш ва из гурахьа дийнача ялаташ тlа минеральни удобренеш товсаш. КПСС ЦК Пленумо шийн болх дlахьоча укх деношка шишша норма кхоачашъю цо. Кхашка дlатовсара минеральни удобренеш тlаозаш ба Литвиненко Николайи Минаев Николайи, цхьан минута сеца латтац агрегаташ цар бехка, тешаме кхоачашду цар шоай декхар. Иштта къахьег кхычар а. Хlанзе, кхашка дlатайсай цар 2500 тонни минеральни удобренеш.

Хиш дехкача лаьттай хlара гектара тlа 30 центнер кlа хьалххеде лаьрхlад бригада коллективо, иштта дош деннад цо хьажкlий боккха хьувкъам хьалххеба а. Шеко яц шоаш лаьрхlар кхоачашде цар низ дlакхоачаргхиларах.

Д. ПОЛЯКОВ.

Хьалха латта смена

Даим дика къахьегаш хьайоагlаш хиларца белгалъяьнна я «Малгобекнефта» НПУ коммунистически къахьегама сийлен цlи йолаю шоллагlча промысла коллектив. Чlоагlа новкъостал ду мехкдаьттахошта скважинашта лаьттан кlал ремонт еча болхлоша. Хlара ден-буйсанна ремонт яь болх бе йолайолийт 4—5 скважина. Къаьстта дика къахьегаш я Панчук Вагдамен Бычков Дмитрен кулгалду сменаш. Ремонт ярал совгlа геолого-технически мероприятеш дукхагlа хийтара а чlоагlа къахьег цар мехкдаьттахошца цхьана. Къахьача скважиний фондах пайда эца торо хулийт цу мероприятеша, хьадоаккха мехкдаьтта дукхагlа а хул.

Лаьттан кlал скважинашта ремонт яр болх дика бовзаш дитlехьа хьинар совдоахаш къахьегаш я оператора Поплутина Анатоле кулгалду смена. Хlара скважина ю ремонт плана лаьрхlачул пхиъ — ялх сахьаl сихагlа ю цу смена, цу гlулакхо торо хулийт бетта плана совгlа 12—14 тонни мехкдаьтта даккха. Тlехдика качество йолаш хул цо. Поплутина смена ремонт яь скважина. Дlабахача бетта 15 скважина ремонт йир цо, царех чхьинена насосаш а хуцаш ремонт е езаш хилар. Бетта план 140 процент кхоачашъяьй смена болхлоша. Укх бетта кхы а дикагlа къахьег цар. Хьалхарча декаде ремонт яь скважина 7 я. Нов. Поплутича кулгалдеча сменаца ихье а яьнна хьинаре къахьегаш я Забазнов Сергея кулгалду смена. Хlара смена норма 140—145 процент кхоачашъю цо. Къаьстта дика болх беш ба сменацара операторa гlончаш Хашагульгов Ахьмад, Кусиев Ахьмад, иштта кхыбараш. Насосашта дика ремонт е хов царна. Хlара смена нормаш тlехкхоачашъю цар.

В. ТАГУРОВ.

Центральни ремонтно-механически завода № 1 болча цехе къаьстта дика къахьегаш ва коммунистически къахьегама ударник Дарсигов Махьмад. Семилетка яхлагlча шера доккхий социалистически декхараш тlейийцад цо. Хlара бетта план 130 — 150 процент кхоачаш а еш арахецача продукце качество тlехдика хилийта йош деннад цо. Боккха къовсам лоаттабу цо. Дарсигова материалаши электроэнергии кхоара, арахецача продукцега дlабода мах лохбара. Уж декхараш тlехкхоачаш дергхилар хlанзлехьа гучадаьннад. Январь бетта план 170 процент кхоачашъяьй цо.

Сурта тlа: установка тlа болх беш ва Дарсигов Махьмад.

И. Плиева сурт.

ДОТТАГlАЛ—ИЗ Я ТОЛАМИЙ ЛАРД

Мукъа минут еча еш латтача lаьхача корпусага хьажа дог доагlа са. Укхаза мел дар, доккха а аlамига а дика дова сона, хlара сагl воаз, Керамически ийний юкъера квадратни метраш йистейоахаш боахк Шевченко Валя, Низамутдинова Роза, Артемов Гаврил, Кореева Аня.

Ялх бутт хьалха, ше гlишлошъяра училище йистеяьккхача ера Шевченко отделочникий коммунистически къахьегама бригадана юкъе болх бе. Из тхов хьоаха ца луш йисача, татарка Роза Низамутдинова цуьна гlо де этта дагадоагlа сона. Розас дехарах цуьн звенох дlатехар из. Цига lомаелар штукатурка е а басар хьакха а. Кхо бутт а балалехьа кхоалагlа разряд яьккхар цо, хlана дикагlа болча отделочникех хинна дlа а эттай.

Отделочникашта уллув болх беш ба Кудрявцев Кузьма бригадацара плотникаш, Кречетов Николай бригадацара слесараш, Горлова Вали бригадацара бетонщикаш, массаьарг а безаме, дог гlоза ва уж. Йоккхача химе ергсоюзни ударни комсомольски стройке иштта къахьегаш барех бlаргхьийтача боккха тоам хул. Цхьа дезал болаш мо, барт тайна, цхьана къахьегаш ба тайп-тайпарча къамех бола нах: эрсе, нохчо, украинец, гlалгlа, татарин, кхыбараш. Сагl сага воша а новкъост а ва иха деш кхоачашду цар.

Балха ди йистедоалаш латт Садаев Имрана бетонщикий бригада резервуара пенаш детта дика гlерташ йоал. Болх йистебаьлча юхе lе йиш йолаш бац уж, хlана аьлча 4,5 сахьат даьлча машин Урус-Мартане йода. Цуьна баха беза цар. Шаьхха ена кхоч бетон. Царна новкъостала ера Горловай бригада.

— Шо цlа гlо. Бетон оаха дlайоттаргья, машинах туле, цlа дохалургдац шо, — йоах Горловас.

Болх беча моттига гаьна йолаш барх йоl юхейийра. Бетон дlаетта баллалца дlабехаиаар уж. Ши кубометр бетон еттар - цар.

Цхьан бригадо шоллагlчоа новкъостал деш дукха моттигаш нийслу. Уж дукха хилара латтац керттердар. Из латт шийн новкъости хала моттиг нийсъелча коллектива хlара член гlо де кийча хиларах. Ишта вlаши новкъостал делга закон а хиний дlаэттад йоккхача химе гlишлош хьалъеча.

Доттагlал яхар — из эггара хьалхе вlаши новкъостал дар да, из новкъоста гlалаташта критика яр да. Комсомола комитета член йолча Валентина Бакчиновай Мария Юдинан ца ховш хиннабийтеш пхе бетта комсомольски взносаш ца луш а каст-каста балха тlера ювлаш а Валентина Дубинина хиннилга. Цкъа Дубининайца къамьел де енаяр Юдина.

— Хьа гlулакх дац соца. Хьайл цуьга, — гlожа дош аьнна соцадийр Дубининас из.

Дубининас болх беш йолча бригаде а яха, цига бригада собране Дубининай гlулакх дувцаргдолаш хlама дир Юдинас. Собране ше озайнча Дубинина чlоагlа бехказа ювлаш яр Юдинайна хьалхашка.

Шийх даьккха гlалаташ дlа а даьха, хlанз дика сагl а хинна дlаэттай Дубинина, цуьн йоккха новкъост я Юдина Мария.

Даим цхьоалагlча разрядах йолаш шина шера болх бир Арцханова Лейлас Кудиновай отделочникий бригаде. Болх дика бора Лейлас. Цкъаза отделочникел а дикагlа бора цо болх, хlаьта шоллагlча разряд лакхъе аьнна участка начальникагара деха эхь хетар. Тlаккха гlалгlай йоlа новкъостая дир эрсий мехкараша-новкъосташа.

— Ши шу да тха бригаде Лейла болх беш йола, болх геттара дика а бу цо, Альберт Николаевич, охьа дех хьогара цуьна шоллагlа разряд ялар, — аьлар мехкараша участка начальникага Поддубнега.

— Квалификационни комисси вlашагlтохилла еза, аьлар цо, заявлени хьачуялийта.

Планага а ца хьежаш комисси кхоана вlашагlтохилийта дийхар мехкареша.

Хlанз шоллагlча разрядах болх беш я Арцханова Лейла. Цар бригадана коммунистически къахьегама цlи елнай.

Алексей Семенченко балха ван-сар. «Фу хиннад-хьогl, хlана ви-сал-хьогl аlамига сагl балха ца воагlаш. Цхьа доккха бахьан ца хилча Алексей балха ца воагlаш вусаргвацар» — ихаш сагот-дора Мусостов Сайт-Ахьмада. Алексей мичахьа вах хацар Мусостовна. Адресни бюро а ваха, из мича вах а хайна, Алексей волча вахар сарахьа Мусостов. Алексей хале цамогаш уллар. Шагlа шийла яр. Шоллагlча дийнахьа постройкома председателе гара дийхар Сайт-Ахьмада Алексейна йоагlача хlаманца а ахчанца а новкъостал де аьнна.

Цамогаш волча Семенченкона кхаталле хlама а аьче а луш новкъостал дир. Шайха яр Алексей цlагlа. Новкъосташа иштта шийлоакхо яра, лархlаро лазар тlерадаьккхар цамогаш иллача сага. Чlоагlа баркал яхаш вар из ше иштта дагавохарах.

Алексей Семенченкос Мусостов Сайт-Ахьмадаца хьоаццl теха дукха ха яц. Цхьабакъде цу лоацача хана а дика вайзаве цуьна Сайт-Ахьмад вахаца дог-уйла дика долаш хиларех, вевзвенная из Алексейна. Даим Мусостовацаш гу цуьна из. Дика болх бер могавеш, дега дева доаш оалаш, хар[illegible] даьннар дlаьъокхаш, во болх беш вар човхо [illegible] Сайт-Ахьмад. Цуьга бала чхоачаш да болхлой цlагlара хьал гlулакхаш. Из дика кхетаду цуьна болх береш. Чlоагlа лаха лоархlаш, сий деш, везаш ва СМУ-9 прораб вола аlамига сагl Мусостов Сайт-Ахьмад. Комсомола комитета членаlла харжав из, цо хьалхе лелаю ударни стройкерча комсомольски прожектора».

Химически завод хьалъеча месанеца а хlана боазац аьнна дика боазаш ба доттагlий Борис Лутцеви Батыр Гериханови. Уж коммунисташ ба, шаккхе а кийъбуллеча болх беш а СМУ-9 построечни комитета членаш а ба. Болхлой сайрийнарча школе деша багlа уж.

Балха ди йистедаьлча, доттагlий постройкоме болх, хlе дийнахьа баьча балха отчет ю, эргlана доагlар хьаьц.

Кlиьдбенийбар аьнна, безаме хуя уж. Балхара оlабахача хlама дуаш а, къахьегаш а, общественни болх беш а, дешаш а цхьана ба уж. Эрсий аlамигача сага Лутцев Борисен кохчочул Герихановг Батырен доттагlал доххе могардолаш яц хургбий-хьогl аьнна хет.

Гlишлош яра балхах хlама ца хоьш балха вера Масаев Ваха. Цуьн йоакхо а терко а йир новкъосташа: болгарина Димов Ивана, эрсечо Белов Владимира, вежараша молдованаше Варбароагlо Саввасни Гришаса, кхычар. Из дар кхо шу хьалха. Хlанз Масаев Ваха цlеной пенаш дотта мастер а хинна дlаэттав. Новкъосташа lомайир цуьна из говзал. Ваха сайрийнарча школе деша вагlа. Цо болх дика бу. Къахьегамхой депутатий заводской районни Совета депутат ва из. Вехийна шийн вахара моттиг кораьй. Цу тlехь цуьна гlо дир новкъосташа.

Коллектива айхха барт болаш хилар балха тlехь, общественни вахаре доахача толамий лард я. Барт тайна дезаяй санна аlаши бевеш баха а бах, къа а хьег йоккхача химе дукхача къамех латтача коллективо. Иштта цо хилча йиш а яцар. Эррисоюзни комсомольски ударни стройкай къахьегамхой керттерчарех цхьа принцип я сагl сага — доттагlа, новкъост, воша ва яхаш. Цу лозунгах баха а бах, болх беш а ба Грозненски химически завод хьалъераш.

Ш. МАХМУДОВ,
СМУ-9 мастер.

«ДЕЛКЪЕ»

РЕЦЕНЗИ

Иштта цІн йолаш да дуккха хьоацаш Нохч-ГІалгІай книжни издательстве арахийца поэта Яндиева Джамалдина стихай сборник. Тайп-тайпара чулоацам болаш я сборникка юкъе яха стихаш. Укхаза я Ленинах, Даьхенах, наьна лоамех, машарах, безамах йола стихаш. Хоаш да, поэзи адамий дегаш деттадолийташ, цІена уйлаш гІеттаеш, адамашта эстетически лоІам беш хила езилга. Цхьаккха шеко йоацаш ала мегаргда Яндиева стихаш уж дерригаш шоашца долаш хилар. ДуккагІа долча дакъе лоаца я поэта Яндиев Джамалдина стихаш, бакъда шоаш лоаца яле а, чулоацам кІоарга болаш, оттадеш дола сурт къаьга оттадеш я уж. Цудухьа тамаш е ийшаш дац, поэта стихаш йийшачуй дега чу юшаш а езалуш я хилар, цар гІалгІай а боккъаллар аьлча, ерригача советски а поэзена юкъе лоархІам болаш йола моттиг дІалаьца хилар.

Поэта стихаша оттадеш дола сурт — лоаца аьлча — шийхалкъа вахара сурт, дерригача советски адамий вахара сурт да.

Хьанна хац дерригача советски адамий вахар Ленина уйлаша, вай парте цун лоІамаш хадданза кхоачашдеш хилар баьхан долаш сийрдадаьккха, гІоздаьккха хилар.

Яндиев Джамалдина поэтически творчествацара белгалдаккхе дезаш керттерчарех цаІ да — Октябрь, Ленина парти, адамий вахар цІакка хадаргбоаце бувзам юкъе болаш хинна хилар а, хІара болаш хилар а. Октябро бенаб лоамарочун вахарцара хувцам, Октябро, Ленина кхелла къахьегама лоамарочун ираз — из да поэта шийстихашца бакъдеш, чІоагІдеш дар.

«Наьна ловца» яхача стихотворене тІа поэта язду:

Октябра шерашка
сийрдаьккха
Вай лоамаш Іуйре
гІеттача хана,
«Вахалва» аьнна,
ловца баьккха
Лоам чу ехкай
се меска нана...
Цу хана,
нанас баькха ловца
ХІана тІехьа,
ца къаьсташ сона ба.
Октябра маьршача
малеица
Наькъ тІа вахна
со вонаш ва.

Яндиева стихаш ешаш хилча къаьгга хьагу сага вахарцара толамаш, цунна вахарца дукъал кийслуш йола халонаш, цу халонашта дукъал цо лоаттабеш бола къовсам. Поэта бакъйлу вахар фаьлгаца дувцаш санна аттa ца хилар, вахар — массаза а къовсамах латташ хилар. Из хьахьокх вай дувцаш долча сборника юкъерча «Зама», «Зама хизга чу хьежаш», «Ер я», «Наьнага», «Сих ма ве» яхача а, иштта кхыча а стихаша. Хоаш да, вай зама, дерриге вай вахар дувцаш дар советски адамий денал, цар турпала хьинар. Цудухьа ийса язду поэта Яндиев Джамалдина «Зама» яхача стихотворене тІа:

...Йода кура Зама,
Адамий денало сомаьккха,
Адамий уйлаша
гІозаьккха
Ирзага йода
Сий дола Зама.

Поэта говзал хилар - да шийтворчествацa вахара керттера оагІонаш белгалъяха цунна хойи, вай тахането, ерригача вай зама дІадехаш дар кхоачашдара адамий уйлаш гІоттае цунна хойи. Вахарца бувзам бола произведенеш йезье хоаш хиларах, шийпроизведенешца адамашта эстетически салоІам бе хоаш хиларах, вай хенарча адамий декхарашта шерра пропаганда е хоаш хиларах — цунах ала йиш я поэт шийдекхарех лоархІаваь аьнна. Из хьахьокх «Делкъе» яхача сборникана юкъе яхача дуккхача стихаша.

Машар — тахан дерригача халкъий эггара керттерчарех дола хьашт хинна дІаэттаб. Цудухьа кхетадеш да, Яндиев Джамалдина цу лоархІамерча гІулакха хетаьча стихай бІарча цикл «Делкъе» яхача сборника юкъе хилар. Царех я «Ма хоза да лаьттара вахар», «ТІом хьеберашка», «Наьна бер тхьайса ма уллий», «Лаьтта хьаьна», «Ког лайза», яха а, иштта кхы а машара хетаьь язъь стихотворенеш.

Укх лоацача мугІарашца хала да «Делкъе» яхача сборника юкъе яхача ерригача стихай боагІаш бола мах бе. Уж стихаш шоай чулоацамца а язъяра говзалца а эрга я. Бакъда, къаьстта лакхерча говзалца а пкъа йийшачунна йицлургйоацаш а язъяь стихаш дукха я сборника юкъе. Царех я «Чурт», «Пушкинцара къамаьл», «Петрга», «Наьнага», «Кавказ» яха а иштта кхы дуккха а стихаш. Цу стихаша хьахьокх Яндиев Джамалдина шийсборника «Делкъе» аьнна цІи тилла яле а, поэта оаз Іуйранна лоамара доагІа фо санна цІена хилар, цун поэтически говзал ден-денна лакхлуш хьайоагІаш хилар.

Сборника кхоачамбоацарех лаьца аьлча ала дезаш да шоай чулоацамца эрга яле а цхьан тайппара цІераш а йолаш стихаш сборника тІа хилар. Цу тайппара я «ТІом хьеберашка» яха шиъ стихотворени, «Зама» яха шиъ стихотворени. Цул совгІа, геттара дукха хеталу — дунен, лаьтта а кхы дІа а яхараш санна дола дешаш эрг-эргача стихашта юкъе. Масала: «Бера уйла санна дуне къагаш довгІа...» («Ма хоза да лаьттара вахар»), «Дуне доккха, лаьтта шера» («ТІом хьеберашка»), «Лаьтта шера хилча, дуне доккха хилча...» («Лаьтта шера хилча...») «Дуне мел латт лерглоаца дакъа...» («Пушкинцара къамаьл») иштта кхы дІа а.

Хеталу, уж кхоачамбоацараш поэто дош лахара, из доагІача алара хам ца бар баьхан долаш хьахинна да, аьнна.

Ала деза, из лоадам боаца кхоачамбоацараш дале а, «Делкъе» яха поэта Яндиев Джамалдина сборник гІалгІай поэзи дегІайоалара гІулакха боккха лоархІам болаш хилар.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

СОВЕТСКИ СПОРТСМЕНИЙ БОККХА ТОЛАМ

ИНСБРУК. 8-ча февралерча эстафете советски команда «толамий йиш» йиза хьал а лаьна чаккбала торо йолаш бар вай лыжникаш. 4х10 километр йолча эстафета тІеххьара минуташ хьаотталца хьалхара моттиг йоаккхарг ма йиц цар, аьнна хеталуш бар уж. Цхьабакъда, меттар хилазар. Хьалхарча дийнахье сийлен лакхерча лагІа тІа яьнача кхаь кхалсагаца инйсдала безам ба тха, аьлча санна дар И. Утробина стартера меттахьа эккхар. ШоллагІча этапе, лидера — финна «кІожо» тІа бухь а болаш вахача Утробина карагІдаьннар дІахо а совдаьккхар Г. Ваганова. Хьалха а нйккха, лыжникий мугІара керте эттар Ваганов. Из вІалла дагадоацаш хинна хІама санна хеталелар. Радио комментатор цІогІа детта ваьлар: «Сенсаци! Дунен чемпионел хьалха боалаш латт эрсий лыжникаш!».

Кхоалгіча этапал тІехьагІа (И. Ворончихин) эггара гаргагІарча соперникел совленагІа 30 секунд яр вай командага. Укхаза гучадаьлар низаш ийса дІа а ца оттадеш тренераша даь гІалат. Хоадам беш йолча тІеххьарча этапе вахар вай ветеран П. Колчин. ХІанз, хетаргахьа, цунна хала да дунен эггара чІоагІагІа болча лыжникашца къовса.

Колчин цу сахьате тІехьависса ваьлар. Цул хьалха ваьлар дІахьа дегІ дола норвежац Х. Гренинген, хІаьта тІаккха цаьрна тІакхийра швед А. Рейналундди финн Э. Мянтюрантах. Вай команда цІалгІа чу цхьан минута дІачудахача хана тхона хьахозар рацеца хьесталуча келехьа тренераша лу дехар: «Паша, ми тохалелахь! Йолле, Паша!» Цхьабакъда, Колчин тІехьавусаш латтар. 7-ча километра, йІаьхка урхе яккха езаш моттиг кийсъеннача метте, хьалха ийккхар Рейнлунд, цунна тІехьа вар Мянтюранта, кхоалагІа мара финише кхачензар Колчин. Цу тайппара, «бронза» мара ца йоаккхаш бисар вай лыжникаш.

ИНСБРУК, 9 февраль. (ТАСС-а специальни корреспонденташ В. Дворцова Ю. Хромова). ХІанз а душшиза да вай хоккеисташа баьккхача толамо гІоздаьха тха дегаш. Советски командо вІаштта шоаза бакъ а даь дІахьекхаз дунен тІа эггара низ болашагІъар ше хилар, шозлагІа олимпийски чемпионий медалаш йоах СССР хоккеисташа. ШоллагІа моттиг яьккхар Швеце сборни команда, кхоалагІа — Чехословаке, йиьлагІа — Канада, пхелагІа — США.

Сурта тІа: Инсбруке йиъ олимпийски дошо медаль яьккхача Лидия Скобликова тІаьийрзаб журналисташ.

ТАСС специальни корреспондента Н. Науменко сурт.
(Сурт хьаденад летчикаша Н. Д. Ивановен А. М. Ефимовен).

Яхь вІалла дІа а йолаялалехьа гІа хоккеисташ котбаргба яхаш бар из гІулахх дика довзаш бола дуккха нах. Цхьабакъда, тхона бІаргадайра из царна хийттар кхоачашде ятта ца хиннилга, мел йоккха спортивни турпалал ийшар хІара матчана, хІаьта толач баккхара-м мухха — баьккха толам бархІ ма барий. Эшилга цаьаккхъ а хилалзар! Олимпиада а, дунен а, Европа а чемпионий дошо медалашца цхьана, зІамига яле а царна Іалаьмате еза хета СССР спорта заслуженни мастера значекаш а елар виъ хоккеиста — Константина Локтева, Анатолий Фирсова, Леонид Волкова, Борис Зайцева. Уж значокаш царга дІаелар олимпиада сийлен хьаьшо космонавта П. Поповича. СССР сборни командо хоккеях лайза яьккха медаль — из вай спортсменаша олимпиаде яьккха цхьайттлагІа дошо медаль я. Селла чІоагІа камаьхал йоалаш цІаккха а лайзабац уж. Цу «дошона» дІатІатоха еза бархІ дотон ялх бронзови а медалаш.

ХІайча олимпиаде «тІеххьара дош» аьнараш Бергизела йоккхача трамплине лайза «тхъамаш тІара лыжникаш» бар. Вай тусалураша тІехдаьнна доккха хІама дерг ма дий аьнна хеталуш дацар — хІанз дукха ха йоацаш зІамигача трамплине къайсача хана Скандинавиша баьккха толам сов боккха бар. Алхха «тоадар» юкъедера укхаза: призераша моттигаш хийцар. Котваьлар 27 шу даьнна вола норвежец Т. Энган (230,70 очох), хІаьта цхьа лагІа лохагІа эттар олимпийски чемпион финн В. Канккоиен (228,90). КхоалагІа моттиг яьккхар норвежца Т. Брандтцэга (227,20).

«Даькъала йоаца» 13-гІа номер йолаш вале а, чІоагІа денал долаш къовсам лоаттабир гІетта лелача вай лыжника 18 шу даьннача москвича Александр Иванникова. ХьалхагІа тоссаваннача хана 90,5 метр а тоссавенна, цо цец-ама баьхар хьожаш хинна нах. КхоалагІа тоссалуча хана 83,5 метр гІетта а вахаш эггара дикагІа болча кхиена юкъевахар из. хьалхара Олимпиада йолча хана чемпион хинна Х. Рекнагель цул тІехьависар.

П. Коваленко 20-гІа моттиг яьккхар (201,40), К. Цакадзе 27-гІа моттиг (195,60), Н. Каменске — 35-гІа моттиг (184,20).

Сайрийна хь яхача хана шана стадионе IX Іана хенара олимпийски ловзараш дІакъовлара тІеххьара церемони хилар.

* * *

Хоккейни олимпийски турпалера, дунен а Европа а чемпионата дикагІа вола вратарь лерхІар канадцах Сэт Мартинах (цул хьалхагІа, из хинна 1961-ча 1963-ча шерашкарча чемпионатий дикагІа вола вратарь), дикагІа вола защитник — Франтишек Тикал (Чехословакия), дикагІа вола нападающи — СССР сборни команда капитан Борис Майоров. Нийсхох ловзарий приз Финляндиа командана елар. Спорте цунна карагІдаьнна хІамаш баьхан долаш ше тІарча хоккея Дунен халкъашта юкъарча лига дошо медаль елар Канада сборни команда тренера Бауэра.

* * *

Іана хенарча олимпийски ловзарашца цхьайа дІадихьар лыжаш хахкара дунен хьалхе йоалкхилга а. Цудухьа, олимпийски медалел совнагІа, дунен чемпионата призерий медалаш а яьхар советски спортсменашa.

ОЧОХАШИ МЕДАЛАШИ

Гой ер я IX Іана хенарча олимпийски ловзардашка официальни йоацача зачетех яьлача медалийн хаддаш йола таблица. Цунах бІаргагу вай спортсменаша баьккха боккха толам.

Мехкаш	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
СССР	11	8	6	25
Норвеги	3	6	6	15
Австри	4	5	3	12
Финлянди	3	4	3	10
ОГК	3	3	3	9
Франци	3	4	—	7
Швеци	3	3	1	7
США	1	2	3	6
Итали	—	1	3	4
Канада	1	—	2	3
Голланди	1	1	—	2
Великобритани	1	—	—	1
КНДР	—	1	—	1
Чехословаки	—	—	1	1

Официальни йоацача зачетера командаша яьха моттигаш:

Мехкаш	Очокаш
СССР	[illegible]
Норвеги	89,5
ОГК	80
Австри	[illegible]
Финлянди	[illegible]
Швеци	[illegible]
Франци	52,5
США	[illegible]
Итали	[illegible]
Канада	21
Голланди	[illegible]
Чехословаки	12
Польша	[illegible]
Швейцари	[illegible]
КНДР	7,5
Великобритани	7
Япони	[illegible]
Румыни	[illegible]
Болгари	[illegible]

Олимпиаде дакъе лоацаш хиннача кхыча мехкий командаша очокаш а медалаш а яьлаяц.

(ТАСС).

БЕРИЙ ДОТТАГІА

Каргалински станица юкъе латт берий библиотека. ХІара денна библиотекагахьа бодача цаькъ тІа бІаргаго йиш я цига итташ бераш—дешархой. Шоашта дукха езача библиотеке книжкаш деша чудахьа а цига кердачарга хьажа а боагІа уж.

ЧІоагІа цІена, йІайха, сийрда я берий библиотека. Эзар книжкаш дешараштa лаьрхІа кхойтта эзар книжка да. Боккха теркам тІебахийта къахьегаш я библиотека заведующи нов. К. Низиенко. Бераштa книжкаш дІателарал совгІа дика доттагІа я цар из. ХІара книжкаш дешачоа малагІа книжка деза хов цунна. Касткаста бераша дийшача книжках конференцеш, диспуташ ю нов. Низиенкос. Цул совгІа керда журналаш, книжкаш деш цо бераштa.

Укх деношка библиотеке дІайихьар «МалагІчо дикагІа стихотворени ешаргья» аьнна сайре. Дуккха дешархой гулбеннабар сайрене. Сайре чаккхъяьнначул тІехьагІа пайдане къамаьлаш дир дешархоша а дешархой доттагІчо— библиотека заведующе нов. Низиенкос а.

В. ШЕВЧЕНКО.

Н. С. ХРУЩЕВА ПОСЛАНИ ООН-не ДІАЙОАРЖАЯЬЙ

НЬЮ-ЙОРК, 11 февраль. (ТАСС). Кхерамален Совета официальни документа хьисапе селхан кепа теха араьккхий Кипра хьакъехьарча дешах йола СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева послани.

Советски правительствана керте латтачо Англе премьер-министрага, США президентага, Франце президентага, Турце премьер-министрага, Грецe премьер-министрага, кхыйта из послани ВІашагІкхийттача Къамий Организаце дІайоаржаяьй ООН-е массава волча СССР викало Н. Т. Федоренко даьча дехарех.

Іалаьмате йоккха программа

НЬЮ-ЙОРК, 10 февраль. (ТАСС). КПСС Центральни Комитета Пленума болх дІаболабалара хьакъехьа хоамаш даьд американски информационни агентствашa. Цар цу хоамашта юкъеяхийтай юрта бонхам дІахо а дегІабоалабара даькъера советски халкъа декхараш дувцаш йола «Правда» яхача газета тІерех «Коммунист» яхача журнала тІерех цхьайола материалаш. Юнайтед Пресс Интернейшнл яхача агентства Москверча корреспондента белгалдоах КПСС Центральни Комитето соахка декабрь бетта «химизацеи, ирригацеи, механизацеи Іалаьмате йоккха программа» тІайийца хилар. 7 шера химически промышленностага 42 миллиард сом ахча дахийта а юрта боахама хьаьш йола удобренеш, гербицидаш, пестицидаш алсамъяха а дерхІаш я из программа, яхаш язду корреспондента.

Доазол дехьара

Капитала мехкашкара КЛАССОВИ КЪОВСАМ

«БЕ БОЛХ БОАЦАРИЙ РЕЗЕРВ» ХЬАЮ МОНОПОЛЕША

ПАРИЖ. Укх шера 1-ча январе дена Франце тайп-тайпарча предприятешка балхара дІаваьккхав ши эзар гаргга болхло. Цул совнагІа, укх тІеххьарча хана лоадама хІама ца эшаш 1,5 эзар саг дІаваьккхав Сен-Назера района кемаш дечен металлообрабатывающи промышленноста предприятешкара.

ЦІаьхха дагадоацаш хинна хІама дац из, йоккхача капитала магнаташа лаьрххІа чакхйоаха политика я из. Эггара хьалха дІабоахараштa юкъеух къахьегамхой бокъонаш бахьане цхьнаре къовсам лоаттабеш бола профсоюзни активисташ.

Йоккхийча монополеша лелаеш йолча дуккха нах балхара дІабахара политика шоай экономически гІулакхаш тоадел та дІадехаш болча къахьегамхошта духьале е гІертилга да, яхаш язду «Юманите-диманш» яхача газета тІа кепа техача шийстатья тІа Поль Жилле. Болхлой классана «лаьрххІа тохаш йола хІама я из политика», йоах Жилле.

Франце къахьегамхоша тІа-тІа хоадам болашагІа къовсам лоаттабу болхлой балхаш тІара дІабахара духьала, бІаьш болхлой улицашка араххувсаш е алапеш чІоагІа тІерадоахаш чаккхъовлача реконверсецта духьала.

ЯПОНСКИ АТОМНИКАША ДІАДЕХАР

ТОКИО. Алапеш тІатохийта а къахьегама хьалаш тоадела а дІа а дехаш, кхаь сахьата забастовка яьй Такаимурерча атомни энерге Іилма-тохкама института болхлоша. Укх тІеххьарча бетта дар шозлагІа еш йола забастовка я из.

КЪОВСАМ ЛОАТТАВУ ИТАЛЕ АВТОТРАНСПОРТА БОЛХЛОША

РИМ. Къаьст-къаьстача йоьхка доалахьарча Итале городашта юкъерча автотранспортни линешкара 30 эзар болхлочо кхаь дийнахьара забастовка яьй. Балха хІира лоацделгеи алапеш тІатохилгаи да забастовка ераша хьайнадер.

(ТАСС).

ДУНАЯ ТІАРА ГИДРАВЛИЧЕСКИ ГІИРС

Центральни Европе эггара боккхагІа Габчиково—Надьмарош яха гидротехнически гІирс Дуная тІа хьалбара кийчон балхаш мамогта сихагІа йистедаха лаьрхІад Чехословакен Венгрен.

Из гидротехнически гІирс кхаь даькъех латташ хургба. Грушово, Братиславана гаьна доацаш, сунт теха хий дІа а къайла, 8000 гектар майда дІа а доацаш водохранилище хьалъергья. ВодохранилищагІара канал юлл. Цу канала тІа Габчиковaна гаьна доацаш хьалъе лаьрхІад 8 турбина а йолаш йола гІеттара йоккха гидроэлектростанци. Дукха энерги ешаш ха еттача хана из энерги телга хургда цун кертера декхар. Цагара дІайхалача каналах хий юха а Дунаи чу ухаргда.

ГІирса кхоалагІа дакъа — Надьмарошина йихе, венгерски территоре тІа хьалъю ГЭС. Дуная 110 километр хулеча участка хий кйоргда ГЭС-а сунто.

ХІанз укх сахьате Дунайсие Стреда районе, Къулбехьарча Словаке, 50—60 метр кІоаргача хьалхарча скважинана буруй тоха доладенад. Укхаза 25 километр дІоахаь долаш канал якха лаьрхІад. Каналерa скважинана буруй тоха лаьрхІад 1400 цу тайпарча.

Цу боккхача гІирсаца хургья иштта цхьаццане 300 метр дІоахаь дола йоккха ши шлюз а.

Дуная йоккхача участке дерригаш кемаш канале гІолла леларгда. Из балхаш долаш вІалхара халонаш хургьац лина хьарсана регулироваш ера.

Цул совнагІа, Дунаина юкъерча лохаленашка хин-боахама балхий лард а хургья дунайски каналах. Цу шерача районашка 500.000 гектар лаьтта хий дилла лаьрхІад. Цу кердача гІирсо иштта дІебоалхх хий хьелдарех бола кхерам а.

ВІаши экономически новкъосталаш дара Совета членаш долча мехкий цхьана лаладеча гІулакхий лоархІамера дакъа да Габчиково—Надьмарош яха гидротехнически гІирс. Гидротехнически гІирса проекташ оттаира а из гІирс хьалбара а чехословакски венгерски инженераштa новкъостал ду советски специалисташа.

Н. МАСЛЕННИКОВ,
ТАСС-а корреспондент.

22-ча январе Мале Республике хьайийлар СССР хьалхара торгово-промышленни выставка. Выставка хьайийлар республика столице — городе Бамако. Выставке дакъа лоацаш я СССР арахьарча торговле 18 организаци. 1800 гаргга квадратни метр майда дІалоацача паргІатача павильоне дІовттаь 6 эзар совгІа экспонат я.

Выставка хьаеллача хана ше лоацца къамаьл деш, выставке вІаштІехьъаккхара бахьан долаш маликски халкъа цІерах СССР правительствана баркал аьлар Мале Республика президента Модибо Кейта. «Укх выставко, — аьлар президента, — малийчашка торо хулийтаргья социализм хьалъяра дакъе Советска Союза карагІдаьннача хІамай боагІача тайпара мах бе».

Малийций терко дІоагІа тІаоаш е цар лоархІаш а я выставка — чІоагІаце чІоагІа цунца хьештдолаш ба нах.

Сурта тІа: выставкага хьажа баьхка хагирхой — уж техникаца хьаштдолаш ба.

А. Кошенди сурт. АПН.

КИНОФИКАЦЕ БОЛХ ТОАБАРА

Укх деношка Грозне хилар вай республика кинофикаце болхлой совещани. Совещане «Республика къахьегамхошта кино хьокхара болх тоабарах» доклад йир кинофикаце управлене начальника нов. Поднебение. Соахка даьча балхех а укх шера кинофикаце болхлошта хьалхашка латтача декхарех а дийцар докладчико.

Совещане къамаьл даьча Веденa районе киносета директора нов. Кушалиева, Грозненски района киномеханикий бригада бригадира нов. Гадаева, кинопрокате конторе партийни организаце секретара нов. Луккера а дуккха кхычар а дийцар шоай балхах лаьца. Кинофикатораша социалистически декхараш тІейийцар.

С. ВОРОНИН.

Кхашкарча къахьегамхошта

Кхашка бІаьстен балхаш деча къахьегамхошка дохка товараш дукхагІа хилийта лаьрхІад Сунженски райпотребсоюзо. Шо-шоай графикех кхашка араюлаларгья пхиъ автолавка. Кхашка къахьегарий заказах товараш кхуьйргда автолавкаша. Автолавкашка болх беш хургба дикагІа бола шофераш - продавецаш нов. Павлюк, Писарев, Колачев.

К. АНИНИК.

Редакторa зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛАДУГІА, ХЬАЖА

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (гІалгІай меттала); 6.45 — ашараш; 6.50— хоамаш; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.15 — радиои телевизионни передачай программа; 8.20 — «Сердало» газета оагІонаш тІа гІолла; 8.30 — хІирий музыка концерт; 8.45 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 15.50 — юрта боахама болхлой заказах концерт; 16.15 — «УльяновтІара денал» яха очерк (гІалгІай меттала); 16.30 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 16.45 — промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала); 17.00 — «Болхлой класс — къахьегама адам мукъадаьккхар» яха беседа (эрсий меттала); 17.15 — «Къонах» яха передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Цхьа барт болаш култаллар — тоамий лард я» — яха беседа (нохчий меттала); 18.28 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — халкъа илли концерт.

УКВ: 9.00 — «Александр Николаевич Скрябин» яха концерт-очерк; 9.50 — «Инструменташ дувц» — передача; 10.35 — бераштa дола концерт. Школьни доттагІий ашараш; 19.00 — «Молодо зелено» яха радиопостановка; 20.30 — арахь-гІалгІай ашараш; 21.05 — «Хи тІа гІолла лела театр» яхача Керна оперетте монтаж; 22.50 — «Пушкина лирика» яха литературно-музыкальни концерт; 23.20 — «Маха иллеш» яха Рубина оратори;

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.20 — Передачай программа; 18.25 — телевизионни передачараш (гІалгІай меттала); 18.35 — киножурнал; 18.45 — ялташ хьуннхьийтара тІехьа лоттабу къовсам. Урус-Мартана производственни управлене репортаж (нохчий меттала); 18.55 — Рахманинова «Алеко» яха опера; 19.40 — «НохчгІалгІай музыка историе тІера» яха музыкально-обозревательни передача (шоллагІа передача); 20.10 — передачай программа; 20.15 — «Цхьан тхов кІал» яха художественни фильм.

Город Грозне, Левандовски улицагІа, 67, вахаш воле гражданин Исаев Аисудин Хасанбековича суде деннад город Грозне, Блюхера улицагІа, 8, яхаш йола гражданка Исаева Зара Салмановна ше йитарха дола дош.

Дош дуккаргда г. Грозна Ленински района халкъа судо.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, [illegible] улица, 13. Телефонаши редактора зам. — 2-27-01; [illegible] — 2-45-48, партийни вахарех, промышленни, юртбоахаман, письмойи отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 13. Телефоны: зам. редактора — 2-27-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографе. Республика проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции.

СФ05033. Заказ № [illegible]